

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FRAMMÅT

TIDSKRIFT FÖR FRI DISKUSSION.

Döm ingen ohörd. © Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelseer. © Fri talan.

N:o 17 & 18.

Ansvarig utgivare och
redaktör:
Alma Breinholm-Åkermark.

15 Okt.

Pris: Kr. 3,50 pr år.
Tredje årgången.

1888.

"Diskussion om kärlighet."

Jeg håber at »Framåts» läsere ej ville lade sig afskrække af overskriften, ej lade tålmodigheden briste fordi dette æmne atter føres på bane, men det spiller en så stor sociologisk rolle, at man dog burde se at komme til et resultat.

Spørgsmålet gælder — sædelighedssagen — ægteskab eller prostitution —. Og her ere meningerne om måden at løse dette spørgsmål delte; men enhver som tror sig kunne bidrage til dets løsning har ret, ja en simpel pligt at gøre det; selv om hans eller hendes opfattelse af sagen er urigtig. Thi isåfald kræver den et modbevis; og det er just gennem de forskellige meninger bedømmelsen fremstår; ligesom en sag bedst fremtræder, belyst fra flere sider.

Hr. Arne Garborg har i tidskriftet »Ny Jord»s julihæfte givet et overmåde vittigt indlæg i sædelighedssagen, betitlet »Diskussion om kärlighet.»

Måske har almenhedens opfattelse af hans og de kønslige radikales stilling overfor spørgsmålet, föranlediget ham til at skrive denne artikel.

Garborg begynder först med at snärte til det norske medicinske fakultets bekendte erklärning om, at det ikke kendte til et tilfælde af sygdom eller sygelighed, fremkaldt vid sexuel askese.

Dernäst angriber han askesemoralisterne, brugende fru Alvings ord: »Det nytter ikke at komme til varmbloedige, forelskede mennesker med sådan noget», og tillägger selv: »det manglede nu bare at man begynder at henvise ungdommen til den art af selvhjulpenhed, som helst ikke nävnes». Videre fastslär han, at det ikke kan nytte vi omsätte al den kraft, som medgär til kärligheds affecter til hjernemasse, när vi miste livsenergien. Men da det store og skönne udtryk »fri kärlighet» er blevet så overgroet med misförståelser, foreslär han, at vi för hjerternes härdheds eller hjernernes blödheds skyld ombytte

det med udtrykket »frit ægteskab« — d. v. s. *fri skilsmisse*.

— — — I den forbindelse kan dog de moralske umulig få adjektivet »fri« til at betyde »tøjlesløs;« de blive nødt til at forstå, at det er *frivilligheden*, der skal betones.» Han siger: »Jeg bekendtgør altså herved for alle folk, som vil forstå og diskutere, — jeg bekendtgør, at det er ikke fri kærlighed vi vil. Det er ikke engang frit ægteskab. Hvad vi vil, er ene og alene den ting, at *hvis* det i et ægteskab går så galt, at de to mennesker ikke uden vold mod sig selv kan blive sammen, så skal ingen præst eller politikonstabel stikke sin næse i den ting; det skal være ægtefolkens egen sag, helt ud, om — og i tilfælde hvad dato og klokkeslet — de skal gå fra hinanden.»

Heri har hr Garborg fuldkommen ret, men den tanke er jo fremstillet af mange. Blandt andre af Shelly. Denne siger i sin note til digtet: »even love is sold» følgende: »Ikke engang kønsforholdet er frit for visse despotiske lovbestämmelser.

Loven indbilder sig endog at kunne beherske passionerne, fængsle fornuften og ved at appellere til viljen, underkue vor natur!

Kærlighed er en uvilkårlig følge af behaget, og tvang dræber den; kun i frihed kan den leve.

Hverken undergivenhed, skinsyge eller frygt kan holde den ilive; den kærlighed er renest, fuldkomligst og stærkest, som støtter sig paa gensidig fortrolighed og åben ærlighed.

Hvor længe bør da kønsforbindelserne vare? Hvilken lov kan bestemme når kontrahenterne bør og kunne løses fra sine ægteskabsløfter.

En lov, som skulde forpligte dem til at bygge og bo tilsammen, selv for et øjeblik efter at kærligheden er slukket mellem dem, vilde være en tyrannisk lov, en uværdig lov

— — — — —
— — De samfundstilstande i hvilke vi leve, er en blanding af feodalt barbari og halvcivilisation; og den kristne religions snævre, mørke moral, har forværret dette onde.

Man har lidt efter lidt arbejdet sig frem til den mening at sædeligheds læren, ligesom al anden videnskab, bør sætte lykken som sit mål, og mere og mere har man fjernet sig fra idéen om, at det vilde være Gud og vor bedre natur velbehageligt fanatisk at revse og spåge vort kød og endnu mere, at enhver sanseelig følelse skulde være banlyst. Om nu lykken

skal være målet for moralen, for alle menneskelige »forbindelser« og »ikke-forbindelser«; om hver handlingens værd skal bestemmes efter den grad af »behagelighed«, som er beregnet at vækkes, så er kønnes forening kun så længe moralsk gyldig, som den gensidige agtelse og hygge varer, og er naturlig opløst, når de ægteskabelige under ere flere end goderne.

Der er intet umoralsk i denne skilsmisse.

Kærligheden er fri. At love stadig at elske en og samme person, er ikke mindre absurd end at love at holde sig til en og samme troslære.

Et sligt løfte udelukker os i begge tilfælde, fra al behandling af spørgsmålet.

Idealisten siger: Den person, jeg nu elsker, kan være betydelig lavere end mange andre; den trosbekendelse, jeg bekender mig til, kan være en masse af fejl og absurditeter; men jeg frabeder mig al belæring med hensyn til det enes behagelighed og det andets sandhed; blindt besluttende, trods erkendelsen af det urigtige heri, at hänge fast ved dem.»

Er dette et fornuftigt sprog?

Er et sligt hjertes følelser bedre end dets tro? — — — — —

Det nuværende tvangssystem gør næsten ikke andet, end at stifte hypokriter eller åben fjendskab!

Personer med finfølelse og dyd, som uheldigvis ere blevne forenede med nogen, de finde umulig att elske, tilbringe den mest kærlighedstrængende tid i deres liv med resultatløse anstrængelser i at synes anderledes end de ere, af hensyn til deres livsledsagers følelser, eller for deres fælles afkoms velfærds skyld; dette dog af mindre *ædelmodighed* end frygt for at offentlig tilkendegive deres mislige forhold til hinanden; og så sygner det tiloversblevne af ægteskabet hen i en tilværelse af idel tvist og fjendskab.

Og børnene, de medføre fra deres tidligste barndom indtryk af forældrenes kiv; de ere så at sige opammede i en systematisk skole af dårligt humør, hæftighed og falskhed.

Harde kontrahenterne, da ligegyldigheden afløste deres fælles uro, foretrukket at skilles ad, så vilde de være blevne skånedede for mange års elendighed; måske kunde de have indgæet en mere passende forbindelse og fundet lykken i et samliv mellemigestillede parter; hvilket for bestandig er nægtet dem gennem ægteskabets despotisme.

De vilde, hver især, være blevne nyttige og lykkelige medlemmer i samfundet; hvori-

mod de forenede, vare elendige og bleve misantroper gennem elendigheden.

Bevistheden om at ægteskabet er uopløseligt, driver den stærkeste af alle drifter til egensind; og gør kontrahenterne tyranniske mod hinanden, når de vide at deres offer er uden beskyttelse.

Dersom denne »binden sammen» blev sat på en rationel basis, skulde enhver blive overbevist om, at den sædvanlige ligegyldighed og modvilje, skulde ende med separation, og således tøjle denne farlige disposition (driften). —

Prostitution er en naturlig følge af ægteskabet med alle dets fejl. Kvinder, som for ingen anden forbrydelse end at have givet efter for en naturlig attrå, blive med grusomhed berøvede samfundets værn og sympathi, og *dette* er mindre tilgiveligt end et mord; ligesom den straf hun får, som dråber sit barn for at undgå vanæren, er for intet at regne mod det kvalfulde, modbydelige og pestagtige liv til hvilket de prostituerede ere uigenkaldelig dømt.

Når en kvinde har bukket under for sin skrøbelige natur, strax erklærer samfundet hende krig, ubønhørlig og evig krig. Hun bliver den tamme slave, får ej lov at bruge repressalier. Samfundet har lov at förfølge hende, hendes er pligten at tåle og lide. Hendes tilværelse er forfærdelig. Foragt og hån møder hende fra alle sider, og sluttelig dør hun efter en tærende sygdom. Dog hvad gör det! Hun var den brødefulde, den strafskyldige, — og samfundet!? Bevares vel, det er den rene dydige matrone, som kaster hende som et misfoster fra sit uplettede bryst.

Samfundet hävner sig på sine egne forbrydelser! Det er beskäftiget med at sige sit anathema over forbrydelsen af idag, hvilken det igår med al iver lærte sig. — — —

Et mod den menneskelige lykke mere fjendtligt system end »tvangsægteskabet», har näppe kunnet tänkes. Og for at en naturlig og passende ordning af de könslige forbindelser skal kunne tilvejebringes, holder jeg absolut på »det ved lov previligerede ægteskab»s ophävelse.

Jeg påstår ingenlunde at overgangen vil blive lovende. Tværtimod! Det viser sig i slægtskabet mellem föräldre og börn, at *denne* forening i almindelighed består länge og fremfor alle andre, bærer præg af selvforsagelse og ädelmodighed; og måske gör denne omständighed det vel tidligt at dröfte spørgsmålet, men hvad som følger efter ægteskabets ophävelse

bliver naturligt og rigtigt, fordi valg og forandring bliver fri for al tvang.

Faktum er at religion og moral, som de nu hävdes, i virkeligheden udgör en praktisk ledetråd for elendighed og trældom.»

Så langt Shelly!

Som man ser er det samme idé hr Garborg förfägrer.

Imidlertid overser han en yderst vigtig omständighed, hvilken Shelly dog berörte, nämlig kärlighedens konsekvenser: börnene.

Det er jo muligt at hr Garborg hertil svarer: Naturligvis sätte vi disse idéer i forbindelse med ganske andre samfundsformer; således at börneförörgelsen bliver et fällesanliggende c: den socialistiske samfundsordning, hvilken flere filosofer have föresläet. Eller hr Garborg er Ny-Malthusianer og med preventive midler begränsar produktionen.

Alt nok, Hr Garborg holder ikke på könslig selvbeherskelse; han siger: »När de unge organismer har näet sin modenhed og när kärlighedens dragelser begynder at göre sig gäldende med kraft, da skal der ikke präkes selvbeherskelse länger for dem, da skal de unge mennesker gifte sig og være lykkelige.»

Det skulde være rart at få vide hvorpå de skulde gifte sig.

Leve af kärlighed og kildevand kunne de ikke, og det er kun et meget forsvindende fåtal, som ved den tid da »kärlighedens dragelser göre sig gäldende,» ere i så gode ökonomiske omständigheder, at de kunne sörgre for flere end dem selv.

Desuden begynde disse dragelser, som kendt, allerede ved 15—16 års alderen.

Visselig slutter hr Garborg sin artikel med at sige, at opdragelsen bör anläggas på: »at styrke selvfölelsen hos kvinde som mand;

at styrke mand som kvinde i den gensidige respekt;

at styrke kvinde som mand i gensidig forståelse.»

Selvfölgelig; men han tillägger:

»at lade den sandhed fra barnsben gå de unge i blodet, at alt fölger naturens lov, og at synder mod den lov aldrig forlades.»

Altså med andre ord, at driften, den drift, naturen selv har nedlagt i os, er hellig, ikke må hämmas!

Ganske vist er könsdriften en biologisk kendsgerning; den spiller en stor rolle i sävel individets som samfundets liv, men driften, som den nu ter sig, er — udartet —.

Dens formål er slægtens bevarelse og ikke en sanselig nydelse.

Og man kan ikke fra erkendelsen af den fysiologiska kendsgerning, at driftens tilfredsstillelse for fuldt modne mennesker er naturlig og sund, fastslå, at når den er vågnet hos individet, så lade den have frit løb. Hvilken babylonisk kønsforvirring skulde sligt ej forårsage?

Hvad hindrer at antage, at en mand, som i sine unge år har haft flere elskovsforbindelser, i en senere alder knytter en ny med frugten af en tidligere forbindelse (ham uafvidende).

Skal man drage konsekvenser heraf, så indtræder samfundet efterhånden i idiotstadiet og dør simpelthen ud ligesom de overvejende hjernemennesker.

Eller Ny-Malthusianernes lære antages, men derfor er samfundet ikke hjulpet, tværtimod dets moral slappes endydeligere, thi faren — chancen — for de mulige følger af menneskenes kærlighedsforbindelser, børnene, mindskes; og det er frygten for disse, som for en del afholder mange fra at tilfredsstille naturdriften.

Altså, jo mindre risiko des mindre afholdenhed.

Men arvelighedens betydning kan ingen bortræsonnere. Derfor, jo mere udsvævende, viljeløse vi ere, desto stærkere blive de sanselige dispositioner hos den kommende slægt; og generation på generation öges arvedelen c: dispositionerne, men generation på generation öges også ansvaret.

Da vi imidlertid ere mere eller mindre dårlige resultater af vore forfædres bigotte moral, ere vi også mere eller mindre slet udrustede til at tage kampen op, men heri er det just vi skulle styrkes af reformvennerne.

Styrkes i, at vi bör lære at beherske og til en vis grad regulere driften. — Herredømmet over den, behöver jo ingenlunde at betyde undertrykkelse.

Hr. Garborg kan med rette ironisere over tidens »sittlichkeit» som forklæde, men ikke over personer, som af hjertet sætte sig driftens beherskelse til formål.

Hr. Garborg siger:

» — — — der trænges til en legemlig opdragelse, og man forlanger at den skal være rationel og effektiv. Man forlanger mer og mer begge køns opdragelse i arbejde. Man vil ha fjernet åndelig overlæsselse og unyttig mas, og man vil ha op alt, som kan vække de unges interesse.

Man vil ophøre med den ensidige dyrkelse af fantasien, som i lange tider har været anset som barnlig; man vil ha klare hoder, hvilket *ikke* udelukker varme hjerter, og man vil ha vilje, stærk nok til at den kan dirigere de unge existencer gennem livskampen.

For at borttage det fantasi-eggende ved kønsforholdet, forlanger man fjernelse af det hemmelighedens slør, i hvilket man planmæssig har søgt hylle det. Fuldt dagslys, fuld besked om alle legemlige funktioner; der skal ikke være noget gådernes land, der plager de unges fantasi med tusinde spørgsmål. Til styrkelse af den gensidige respekt og den gensidige forståelse forlanges fællesundervisning, i det hele fælles udvikling, så langt det går.

Hvis programmet — ægteskab istedetfor prostitution — skal gennemføres, så må der blive en anden fordeling såvel af arbejde som af dets produkter.»

I alle disse punkter må man ifølge min mening give hr. Garborg ret.

Men så tillægger hr. G.: »Når kvinderne komme på det standpunkt, at de ikke länger betragter spørgsmålet om kærlighed som liggende udenfor programmet, så vil de slutte sig til arbejderne.»

Her vil jeg tillade mig at gøre en lille bemærkning angående arbejderen og arbejderbevægelsen.

For hr. G. synes arbejderen og arbejderbevægelsen i sidste instans at være redningsplanken for den kommende generation. Men hvor berettiget og sympatisk denne bevægelse end er, så har man endnu ikke af den kunnet drage anden slutning, end at arbejderne just ville komme i besiddelse af bourgeoisens materielle fordele.

Først når man kan være sikker på at arbejderen, når han kommer til magten, og det gör han, ikke gribes af samme nydelsessyge i mad, drik og komfort, som vor tids overklasse; først da kan man hilse ham som befrieren.

Thi det er vore vaners simplificering, det er en omforming af hele vor levemåde, det gælder.

Det er tarvelighed — tilfredshed med lidet, som særlig skal indprentes den opvoxende slægt.

Ja, jeg fristes at sige: Menneskene ere hvad de spise og drikke.

Albert Breinholm.

Aztekerna.

Hör ljuflika toner svalla:
De legat i tornet på lön;
Välklingande klockor kalla
De troende bort till bön.

En ande det är, som leker
Och sjunger ur klockornas dån
Sin sång för Mejikos azteker,
Som sofva ej långt ifrån;

Som sått dessa grå raviner,
Inhöljda i dimmors talar,
Långt förr än uti ruiner
Den memfiska odlingen var.

Nu ligger ej sten på stenen,
Der prakten ej gräns förnam;
Nu hvitna i blåsten benen
På minnesrik, död savann.

Men stiger man ned i schakten
Och forskar i seklernas mull,
Än finner man spår af magten
I konstnärligt formadt guld.

Bort är det från lystna händer
Djupt nere i smutsande grus —
Dock klingande spadslag tänder
I ögon än lystet ljus.

Än ljuda de fikna sånger
Vid stönande slagena fort,
Djupt nere i dessa gångar,
Aztekerna fordom gjort.

Oväsendet stundom blandar
Sig håligt med tassande spring:
Då sägs det, förfädrens andar
I hvalfvena vanka kring.

Men ock att de tyste vaska
Sitt guld utur ådrornas ban,
Att köpa sin multna aska,
Som trampas af indian.

Der minnena ännu vandra
I tusenårsdrägten för stor
Stoltserar bland slika andra
Som herre förnäm spanjor.

Han yfves på stulna skatter
Och tvetydigt funnen kultur;
Och värnad utaf mulatter
Han fråssar nu i sin tur.

Ack! Gifve förtrycket väckte
En fiende upp i hvar slaf,
Och ändtligt aztekens slägte
Uppstege ur multen graf!

Nej! Mossa gror tätt dem öfver —
De döde ej komma sig mer;
Den ande, dem säkert söfver,
Ett hänskratt på bönen ger.

Så sofven, ättlöse döda!
Långt borta från kylig pol.
Må rent edert minne glöda
Som bländskön Mejikos sol!

F. G. Hauffner.

"Nio och sju signaturer."

Ett genmäle.

IN:o 5 af »Framåt» — för den 1 Mars — gifver hr *Ola Hansson* en kritisk studie öfver de kalendrar af »nio» och »sju signaturer», hvilka under 1860-talet utgåfvos af »dätidens unga Sverige». Dessa kalendrar ha som bekant åtnjutit mycken popularitet, kanske äfven öfverskattats, och deras upphofsmän hafva alla i mer eller mindre grad blifvit vittra eller vetenskapliga ryktbarheter.

Med »realismen» kom bakslaget; Strindberg började, och den kritik hr Hansson nu senast presterat är ingalunda af välvillig natur. Han har, som vi skola se, helt säkert rätt i en mängd anmärkningar; kalendrarne i fråga

innehålla verkligen åtskilligt diletterteri, åtskillig slentrianmessig efterklang. Icke desto mindre gör hr H:s kritik på oss intryck utaf påtaglig ensidighet. Men denna beror med undantag egentligen blott för ett fall, den onödigt kistliga granskningen af Björck, uppå kritikerns *ståndpunkt*.

Ty *ingen* poesi, vore den än så fullkomlig, som delar »signaturernas» allmänna syn på tingen, d. v. s. står på kristen och idealistisk botten, kan genom hr H:s glasögon te sig, som egde den någon förhoppning att vardas af betydelse för framtiden. Den litteratur som han, liksom hela Brandes-skolan, skall erkänna för modern, måste kasta principerna personlig Gud, personlig odödlighet och personlig fri vilja öfver bord, måste vara en naturalism, som är det *konstnärliga uttrycket för en faktiskt materialistisk verldsåskådning*, men som *blott* från denna ståndpunkt kan gillas och förklaras. — Allt annat blifver »romantik». Den mycket omordade och med afseende på sjelfva stridsfrågan mycket missförstådda kampen mellan »idealism» och »naturalism» står alltså ej mellan tvenne literära smakriktningar blott: den står mellan två *diametralt motsatta verldsåskådningar*.

En hufvudanmärkning vid detta genmäle blifver alltså, att flera bland de af hr H. påpekade bristerna endast från hans ståndpunkt äro brister. Den som i lifvet blott ser en ödets meningslösa lek med människorna, en grå hed, en gåta, der intet är visst utom förgängelsen, sedan tron på ett öfversinligt mål för tillvaron och en kärleksfullt ledande försyn kastats öfver bord, hans pessimism och skespis måste hålla sjelfva grundtonen i en Ernst Björcks liksom instinktmessigt harmoniska poesi för osann och skalden sjelf för en duperad eller en bedragare. Från vår synpunkt deremot har denna art poesi, äfven der dess yttre former äro konstruerade och otillfredsställande, mera inre sanning än all naturalism i världen, emedan sanningen dock beror på hela *åskådnings sättet* i högre grad än på den yttre detaljen. Och hellre en ungdomlig entusiasm för och intuitiv syn på lifvets ideala makter — äfven der den som hos 60-talets »signaturer» ingalunda är förenad med t. ex. Viktor Rydbergs kritiska tankskärpa eller ännu hunnit gå upp i en stor personlighet som hos honom — än den blaserade öfverklökhet, som likväl aldrig ser skogen för träd; helst der man *koketterar* med detta lyte för att vinna en föraktlig »intressanhet!» —

En annan sak är, som redan sagdt, den bristfälliga konstnärliga utformningen och frånvaron af egentlig originalitet, hvilka brister ofta med skäl kunna anmärkas hos »signaturerna». Naturligtvis böra dessas kalendrar ej heller på något vis jemföras i betydelse med t. ex. dem, som en gång jemte och efter Fosforos framburo nyromantikens alster för den svenska allmänheten. Men man glömmе då ej, att de förras anspråk väl ej heller voro större än vanliga publikationers i samma väg; de pretenderade nog icke att förete ett galleri af fullmogna skaldepersonligheter, än mindre att »representera ett tidskifte i vår literaturs historia,» hvilket naturligtvis icke förtager sjelfva bristerna. — Men när denna tid helt kategoriskt säges vara »en ålderdomsbräcklig gubbe» — hvad i all världen anser hr Hansson »dekadanslitteraturens» och den blaserade pessimissens tid då för att vara??

* * *

Vi öfvergå till enskildheterna.

Först torde väl hr H:s åsigt, att Carl Snoilskys bidrag till »sju signaturers» kalender beteckna hans diktningens höjdpunkt, kunna skarpt ifrågasättas. — Vi instämma hjertligt med hr H., då han på annat ställe (i »Ny Jord») antyder, hur den gängse tidningskritiken öfver Snoilskys senare diktsamlingar är tillgjord och banal, en hänförelse, hvilken lika ofta är uppstyldad för att det »skall så vara» som förorsakad utaf verklig estetisk insigt. Hvad som *är* konst hos Snoilsky, »senterar icke Per och Pål,» hvilka deremot fullständigt fångas utaf ett fosterländskt eller demokratiskt ljudande uttryck. Men hvad hr H. nu sjelf icke tyckes vilja se hos Snoilskys »demokratiska diktning», och som just helt och hållet skiljer den från naturalisternas, är *hjertelaget och tonen*, det starka och sunda, det manliga och i god mening simpla, som gifver hans sociala dikter ett »förenande drag» (hine larymœ?) och lika litet nedlåter sig till några mefistofeliska grimacer som hans rent lyriska poesi till koketteri med osunda och trots all konst vämjeliga »dekadans-stämningar.» Ty det är väl derför som Snoilskys numera icke lär förmå att sätta »nutidsungdomens» (läs: naturalistkoteriernas) »innersta i dallring,» då ju hans poesi — lyckligtvis — framspringer ur ett »helt annat känslolif» än ofvan berörda, högligen intressanta »innersta» — och dessutom baserar sig på en spiritualistisk verldsåsig samt således i en tid, då all intelligent

»ungdom är ateistisk» (hr H:s yttrande i »Ny Jord») med nödvändighet torde innerst vara — hur kallas det? — »reaktionär!»

Om prosabidragen till kalendrarne faller hr H. en mängd verkligt träffande omdömen och hans analys synes oss stundom slående fin. Onaturlig komposition, klumpig berättarteknik, uttryckets trivialitet eller sötsliskighet, bristen på verklighetsdager, nyansering och psykologi — allt detta måste stöta en förf., som själf råder öfver den kanske subtilaste teknik i svensk litteratur och hvars egen poetiska kolorit erinrar om dessa odlade penséer med underbara nyanser, dem ögat knappast kan följa; — en författare, som i sin sträfvan efter uttryckets fina särkynne stundom icke ens tvekar att slå öfver i det svår- och obegripliga. Vi veta också, hur detta fel ensidigt och till öfverdrift framhållits af en ytlig kritik, som ingalunda alltid varit kompetent att granska Ola Hansson och därför blott vänt sig mot dylika yttre brister i stället för att vare sig framhålla hans konstnärliga förtjenster eller kraftigt påpeka det osunda i hela hans läggning, den sumpmark, som framdrifvit dessa praktväxter. Med hr Hansson själf är förhållandet sålunda alldeles motsatt till »signaturerna:» hos honom en verldsåskådning, som vi från vår ståndpunkt ej kunna ställa högt och *derbredvid* en upparbetad teknik, hos dem åter, särskildt här i deras prosa, konstnärliga brister men också en lifsåsigt, vida rikare på positivt än naturalismens.

Lägger man nu märke härtill, är det med stor förvåning man finner vår kritiker tala om signaturperiodens »tomma liffsideal». »Tomt liffsideal» — i munnen på hr Ola Hansson, hvars egen diktning är ett faktiskt förhållande af den blinda naturmakten såsom människors allsvåldige herskare och tyrann, mot hvilken intet viljeinitiativ, ingen karakterens utveckling inifrån något förmår; — hvars åskådning är fatalistens och hvars eget *högsta* »liffsideal» är Nirvanah, förintelsen, med dess »stora, tomma, intiga ro» — »dekadanskynnets» egenhändigt utfärdade bankruttförklaring!

Den nämnda harangen förekommer i kritiken af ett bland »Kunos» poemer: »Jag ser ett hem.» Att detta stycke, oakadt dess väl träffade stämning af mild aftonrodnad, af nordisk sommarkväll, ej skulle finna nåd för granskarens ögon, lär icke förundra någon som vet, att dess författare är *C. D. af Wirsén*. Som bekant har denne skald intagit en afgjord polemisk ställning mot hela den ma-

terialistiska tidsströmningen och därför också mer än någon blifvit häcklad och misstolkad, mer än någon fått uppbära benämningarne »obskurant» och »reaktionär» etc., etc., etc. Äfven hr H. begagnar här pligtskyldigast det senare epitetet¹⁾, (och man kan förmoda, att han gjort det med ett visst nöje, eftersom *C. D. W:s* posttidsrecension öfver honom, på samma gång den ensam bland dem vi sågo angaf själfva grundbristen i hr H:s diktning, å andra sidan icke bestod *ett enda erkännandets ord* åt den konstnärliga finhet granskaren här träffade på och hvilken en estetiker med hr af Wirséns öga måste ha sett. Han kunde ha lemnat ett sådant ord utan att uppgifva det ringaste af sin egen ståndpunkt).

Hvad hr Hansson säger om *Klockhoff's* lyrik är utan invändning förträffligt, kanske det bästa i hela uppsatsen och visar mycket kritisk blick. *Fjalar* åter medfäres väl för hårdt; han har dock sådana saker som de fina slutstroferna i »Då!» — såframt ej möjligen denna stämning är ett genljud af slutet på Atterboms »Syrenen». — *Bäckström* kan säkert göra anspråk på något mera än blott »rutin;» oss synes, att hans verkliga skalde-natur redan här ofta förstår att med eget innehåll fylla den virtuomässigt behandlade versen.

Det är icke nöjsamt att säga ut det, men hr Hanssons sätt att granska *Ernst Björcks* »Ett minne» hör nu uteslutande till rubriken *literärt ofog*. Man kan visserligen i följd af kritikerns åsichter icke tro på någon sympati för den i bästa mening barnsliga religiositet, den oskärade entusiasm, hvilken dock har tusenfaldt mera rätt än en viss förment öfverlägsen negativitet, och som just är det centrala

¹⁾ Deremot för han naturligtvis ordet »modern» i munnen om *sin* åskådning, en jargon, hvarpå för öfrigt kotteriet i dess helhet aldrig tröttnar, då ju det nys förkämpar vanligen hafva den högre rätten, och fältet just härmed öppnas för det bekväma ordandet om »det gamla», som »skall ramla» etc., etc; fraser, som kunna användas mot allting och vid alla tillfällen. — Men egentligen borde skolans adepter aldrig ha fått in denna benämning i opinionen, ty om än vissa detaljer tillkommit, är dock själfva *kärnan* i det materialistiska åskådningssättet ingalunda något nytt, hvarom som bekant redan den äldre grekiska filosofien kan lemna upplysning Och andra »moderna» lärör återfinnas alldeles afgjort hos sofistiken före Sokrates och Platon: den emperiska människan som mått för allting, ingen objektiv sedelag o. s. v. — Dylika »Gångangere» stöter man på i den »nya» literaturen vida oftare än en stor allmänhet förmodar.

i »Ett minne» — men något så lättvindigt, så rent af pojkaktigt som hela detta referat, väntade man likväl ej af en förf., hvilken, när han så behagar, visat sig kunna mer än de flesta — förstå. Ty icke ärnar hr H. på allvar inbilla en enda menniska, att någon del af ifrågavarande poem skulle »stämplats som i högsta grad osedlig, om (ja, om!) den skrifvits af en realistisk förf. i våra dagar?» Skilnaden ligger just i sättet; så medgifva vi gerna, att tilldömes pseudonymen Stella Kleve af de begge barnens hemresa i vagnen skulle kunnat skapa något alldeles extra raffineradt i »flirtations»-väg, hvilket med sin »sjukligt nyanserade charme» kunde smeka ett depraveradt »dekadanskyne» hos månget »modernt sjäslif». Men den skära oskuld, som i Björcks poem okonstladt och naturligt rör hvarje naturligt sinne — den låtsar hr Hansson alls icke om. Lika litet har han några loford för det artistiskt goda i Björcks sätt att sköta den poetiska novellen, hans åskådighet i teckningen, hans ogenerade och pointerande skrif-sätt m. m., som sticker af mot tafatheten i episk teknik hos Klockhoff och andra. — Det bör nu erkännas, att hr H:s anmärkningar mot komposition och karaktersteckning i »En målning» äfvensom mot bristen på verklig-hetsprägel i »En gammal historia» äro mera befogade. Men rättvisa göres ej heller här, och någon kritisk analys, som gifver oss verklig och fyllig föreställning om sitt ämne, ha vi under hela tiden alls icke fått. Den prisade Ernst Björck är tydligen vår författares »bête noire».

En aristokratisk natur, sådan som hr Ola Hansson synes vara, torde hålla sig för god, äfven i känslan af att sjelf icke alltid uppskattas efter förtjenst, till dylika repressalier mot en lyckligares minne. Och är dock hr H:s »kritik» öfver Ernst Björck något annat, har han åtminstone brukat konst för att dölja det.

Gungnir.

Från Finska Landtdagen 1888.

1. Kvinns valbarhet till medlem af fattigvårdsstyrelse.

I Borgareståndet inlemnades af herr R. Elving en motion om kvinnas rätt att väljas till medlem af fattigvårdsstyrelse. Det af honom uppgjorda lagförslaget i ämnet, hade följande lydelse: »Till fattigvårdsstyrelse i stad äfvensom på landet, der denna icke utgöres af kommunalnämnden, är röstberättigad kvinlig medlem af kommunen valbar. Gift kvinna må ock sådan befattning ombetros, såframt hon dertill samtycker».

Motionen remitterades till *Ekonomiutskottet*, som i sitt betänkande föreslår: att landets höglöfliga Ständer för sin del ville antaga och hos H. Kejs. M. i underdånighet anhålla om utfärdande af en så lydande förordning, att med ändring af Kejs. Förordn. af kommunalförvaltningen på landet af den 6 Febr. 1865 och Kejs. Förordn. angående kommunalförvaltning i stad af den 8 Dec. 1873 varder härigenom stadgad som följer: »Valbar till ledamot i fattigvårdsstyrelse i stad, äfvensom på landet, der denna styrelse icke utgöres af kommunalnämnden, är äfven röstberättigad kvinlig medlem af kommunen, samt inom densamma bosatt gift kvinna; dock må sådant uppdrag utan kvinnas samtycke henne icke åhvälvas». — Reservation af biskop Johansson går ut på, »att Ständerna ville lemna föreliggande motion utan afseende», men om Landets Ständer ansåge ett lagstadgande i saken nödvändigt, att motionen antages i den form, »att röstberättigad kvinlig medlem af kommunen är valbar till fattigvårdsstyrelse».

I *Ridderskapet och Adeln* blef ståndets beslut, med 28 röster mot 21 att godkänna utskottets förslag med utslutning af hela senare delen: »samt inom densamma bosatt gift kvinna o. s. v.»

I *Borgareståndet* omfattades herr Rönn bäckes omformulering af utskottets förslag.

I *Bondeståndet* antogs med 33 röster mot 17 följande formulering af biskop Johanssons reservation: »Valbar till ledamot i fattigvårdsstyrelse i stad äfvensom på landet, der denna styrelse icke utgöres af kommunalnämnden, är äfven röstberättigad kvinlig medlem af kommunen».

I *Presteståndet* godkändes med stor majoritet betänkandet med sistnämnda kläm.

Kvinnans rätt att väljas till medlem af fattigvårdsstyrelse blef sålunda godkänd af samtliga stånd, ehuru utskottets förslag undergått särskilda förändringar inom de olika stånden, så att sammanjemkningsförslag blir af nöden. Sammanjemkningsförslaget blef der- efter antaget och har sålunda lagenlig ständerpluralitet vunnits för en motion om, "att valbar till ledamot i fattigvårdsstyrelse blefve röstberättigad kvinnlig medlem af kommunen".

2. Kvinnans tillträde till universitetet.

I *Borgareståndet* väcktes petition af herr Lille: »att kvinna må vid universitetet efter aflagda kunskapsprof utan särskildt tillstånd vinna inträde med de rättigheter och åligganden som tillkomma manlig studerande». — I *Bondeståndet* väcktes petition af herr Avellan: »att åt finska kvinnor måtte beviljas rätt att utan särskild anhållan få aflägga studentexamen och vid landets universitet få idka studier».

Dessa petitioner remitterades till *Allmänna besvärskottet*, som i sin kläm före- slår: »att rätt måtte beviljas kvinna att ge nom afläggande af vederbörlig studentexamen vinna inträde vid Kejs. Alexanders Universitet för studiers idkande, dock med det vilkor, att kvinnlig studerande icke får åtnjuta stipendier eller understöd, som uttryckligen äro manlig studerande förbehållna, samt att af kvinna aflagdt lärdomsprof icke medför vidsträcktare rätt till tjensten än lag och författningar för närvarande medgifva eller framdeles kunna medgifva kvinna». — Reservation n:o I af herr F. Nordlund: »att ifrågarande petition icke måtte föranleda till åtgärder från ständernas sida». — Reservation n:o II af herrar Hedberg och Norrmén skiljer sig endast i afseende å stipendierna från utskottets betänkande. Dessa reseranter yrka: »att de kvinnliga studenterna icke äro berättigade att komma i åtnjutande af andra universitetets stipendier eller understöd än dem, hvilka uttryckligen äro åt dem bestämda eller beviljade».

I *Ridderskapet o. Adeln* godkändes herr A. Schaumans förslag till resolution: att kvinna berättigas att utan särskildt tillstånd få aflägga

studentexamen samt idka studier vid landets universitet.

I *Borgareståndet* antogs herr Lilles kläm med 50 röster mot 2, hvilka tillföllö utskottets.

I *Presteståndet* afgåfvos 17 röster för och 17 emot, hvarefter den aflagda sedeln afgjorde utskottsbetänkandets förkastande.

I *Bondeståndet* antogs herr Avellans kläm med 40 röster mot 19, som afgåfvos för utskottet.

Sammanjemkning blef alltså i denna fråga nödvändig och blef Allmänna Besvärskottets sammanjemkningsförslag af:

Presteståndet förkastadt, emedan man ansåg, att presteståndets förut fattade beslut, som innehöll blott och bart en negation, icke kunde blifva föremål för någon sammanjemkning, samt att det vore sakenligt, att ståndet respekterade sitt eget beslut, om ock detsamma utom ståndet icke tillvunnit sig något erkännande.

Af *Ridderskapet o. Adeln*, *Borgareståndet* och *Bondeståndet* blef det *antaget*, och då alltså ständerpluralitet vunnits för denna fråga, hafva ständerna beslutit petitionera om: *"att Finlands kvinnor berättigades att utan särskildt tillstånd få aflägga studentexamen samt idka studier vid landets universitet"*.

3. Om den reglementerade prostitutionen.

I *Presteståndet* föreslog *biskop Alopæus* såväl för sin egen del som dertill uppmanad af Finsk Kvinnoförening, hvilken understöddes af 5,700 namn samt tvenne hela kommuner, att ståndet skulle ingå till H. Kejs. Maj:t med underdånig petition derom: »att H. Kejs. Maj:t täcktes i nåder anbefalla ej mindre afskaffande af den reglementerade prostitutionen och synnerligast den i Helsingfors och några andra af landets städer införda regelbundna besigtningen af prostituerade kvinnor med deraf följande rättighet att efter inskrifning i polisens journaler öfva otukt såsom ett yrke, än ock att otuktsförbrytelseernas gynnande varder, i öfverensstämmelse med gällande lag, af polis- och åklagaremakten behörigen beifradt». — Herr *Rosengren* föreslog att ståndet, antingen ensamt eller tillsammans med andra stånd, skulle ingå till H. Kejs. Maj:t med en underdånig anhållan derom: »att vederbörande måtte åläggas ofördröjligen fullgöra vår

lags tydliga, orubbliga bestämningar genom att utrota alla af vederbörande tillåtna prostitutioner- eller otuktsnästen».

I *Riddareståndet och Adeln* af herr af Forselles derom: »att H. Kejs. Maj:t i nåder täcktes låta anbefalla åtgärder derhän, att allmänna föreskrifter beträffande otuktförbrytelsers bestraffning varda iakttagne och framdeles tillämpade med det alvar lagens helgd kräfer».

I *Bondeståndet* af herr Duncker: »att H. Kejs. Maj:t täcktes i nåder anbefalla, att den legaliserade prostitutionen och i synnerhet den i Helsingfors och några andra städer i landet i praktiken införda regelbundna besigtningen af lösaktiga kvinnor med deraf följande rättighet att efter inskrifning i polisens förteckning få öfva osedlighet som yrke, skall afskaffas, samt att beskyddandet af sedlighetsbrott, måtte efter gällande lag af polisen och åklagaremakten vederbörligen beifras».

Samtliga dessa petitioner remitterades till *Laguskottet*, hvars sedermera afgifna betänkande har följande kläm: »att Ständerna, fullt förvissade om att Regeringen, sedan den numera tagit frågan under förnyad ompröfning, skall så begå, att de i petitionerna omnämnda missförhållandena varda, så vidt möjligt, aflägsnade, och att de åtgärder, som i afsigt att hämma veneriska sjukdomars spridning framdeles till äfventyrs vidtagas, komma att stå i öfverensstämmelse med gällande lag, anse petitionerna icke böra till vidare åtgärd från Ständernas sida föranleda». — Betänkandet åtföljes af *tenne reservationer*. Den första af herrar Rönnbäck och Öberg protesterar mot petitionärernas påstående, att lagen icke tillämpats, och framhåller att det lagrum (57 kap. 2 § M. B.) icke kan tolkas så vidsträckt, att det omfattar den yrkesmessiga prostitutionen. — Den andra reservationen af herrar Schwartzberg och Tallgrén åter yrkar på att Ständerna, under beklagande att det sakförhållande, att embetsmyndigheterna, såväl polis- som åklagaremakten, icke vidtagit strängare åtgärder i och för tillintetgörande och bestraffande af den yrkesmessiga otukten, skulle till regeringen framställa den önskan, att regeringen, om också sättet för hämmande af den veneriska smittans spridning anordnas med det alvar saken kräfer, ville tillsäga respektive embetsmyndigheter att mot nu ifrågasvarande brottliga personer förfara med all den stränghet lag förmår.

Af *Ridderskapet och Adeln* beslöts med 46 röster mot 20 att omfatta det af friherre af Schultén gjorda förslag till resolution: att Ständerna med afseende derå, att regeringen tagit de af petitionärerna berörda förhållandena under förnyad ompröfning, skulle anse petitionsmemorialet icke föranleda till någon åtgärd från ständernas sida.

I *Borgareståndet* framställdes af herr Schybergson och Sulin med anslutning till de af herr Rönnbäck uttalade åsigterna, ett förslag att Ständerna, utan att i klämman anföra några motiver, måtte med förkastande af utskottets betänkande lemna petitionerna utan afseende. — Herrar Löfgren och Nissinen framställde ett förslag, att Ständerna icke måtte afslå petitionerna, utan med anledning af dem anhålla, att regeringen ville så vidt möjligt aflägsna de ifrågasvarande missförhållandena, och att de åtgärder, som i afsigt att hämma de veneriska sjukdomarnes spridning skulle vidtagas, komma att stå i öfverensstämmelse med gällande lag. — Det sistnämnda förslaget förkastades utan votering, och antog ståndet med 32 röster mot 19 det af herr Schybergson väckta förslaget.

I *Presteståndet* föreslog biskop Johanson, »att ståndet jemte öfriga stånd skulle i underdånighet anhålla hos H. Kejs. Maj:t, att alla sådana reglementen som det för Helsingfors stad år 1876 utfärdade, måtte upphävas såsom stridande mot allmän lag och förderfvande sedligheten hos folket samt kränkande dess rättskänsla och i stället i och för motarbetande af prostitutionen och hindrande af dess i sedligt afseende förderfliga följder andra åtgärder måtte vidtagas, hvilka öfverensstämma med hvad lag och folkets rättskänsla kunna anse såsom rätt». — Detta förslag godkändes med öfvervägande majoritet. — På förslag af herr Lyra beslöts att genom *protokollsutdrag* inbjuda de öfriga stånden att förena sig om detta beslut.

I *Bondeståndet* föreslogs af herr Teittinen m. fl., att ståndet måtte godkänna samma slutkläm som i frågan blifvit af presteståndet godkänd, hvilket äfven vid omröstning godkändes.

Ridderskapet och Adeln, till hvilket *inbjudning* ingått från *Presteståndet* om att förena sig om *Presteståndets* i förevarande fråga fattade beslut, beslöt med 44 röster mot 10 att vidblifva sitt förut i frågan fattade beslut.

Borgareståndet förkastade utan votering

Presteståndets inbjudning och vidhöll sitt tidigare beslut att förkasta hela petitionen.

I denna fråga hafva alltså *Ridderskapet och Adeln* samt *Borgareståndet* stannat emot de båda andra ständerna, *Preste- och Bondeståndet*, och frågan om petition till H. Kejs. Maj:t om den reglementerade prostitutionen *förfallit*.

4. Frågan om flickors emottagande i elementarläroverken och subventionering af samskolor.

Allmänna Besvärskottet beslöt med 8 röster mot 7 föreslå, att Ständerna ville hos H. Kejs. Maj:t anhålla: »att H. Kejs. Maj:t i nåder täcktes tillåta att jemväl flickor intagas i stadens 2- och 4-klassiga elementarskolor å sådana orter, der särskild af staten underhållen flickskola icke finnes förlagd, äfvensom att nådiga kungörelsen af den 11 Dec. 1884, angående vilkoren för privata läroanstalters understödjande med statsmedel måtte vinna sådan tillämpning, att jemväl samskolor kunde komma i åtnjutande af statsunderstöd, beräknadt efter samma principer som subvention för gosskolor». — Af 5 reservanter: att ofvannämnda omständigheter angående samundervisning icke måtte från Ständernas sida föranleda till några åtgärder. — Af 2 reservanter: att Styrelsen måtte fullfölja systemet, att tillräckligt subventionera privata skolor, hvilka framgått ur ett alvarligt bildningssträfvande.

I R. o. A. godkändes utskottets betänkande med 46 röster mot 10.

I *Borgareståndet* blef detsamma enhälligt godkänt.

I *Presteståndet* förkastades betänkandet med öfvervägande majoritet.

I *Bondeståndet* afböjdes med 33 röster mot 20 förslaget om samundervisning.

Två stånd stannade sålunda emot två, och har således frågan *fallit*.

5. Angående nedsättning af elevavgifterna vid statens flickskolor.

Petition väcktes härom:

I *Presteståndet* af herr J. Schwartzberg.

I *Borgareståndet* af herr A. Herckman, E. Andersin och O. Bergbom.

Dessa petitioner hänvisades till Allm. Besvärskottet, som med 13 röster mot 2 beslöt att i sitt betänkande *afstyrka petitionens aflåtande om nedsättning af terminsavgifterna vid fruntimmersskolorna i landet*.

R. o. A. godkände detta betänkande utan diskussion.

Borgareståndet godkände betänkandet med 27 röster mot 25.

Bondeståndet godkände likaså betänkandet.

Presteståndet beslöt med öfvervägande majoritet, *med förkastande af utskottets betänkande*, att terminsavgifterna i statens flickskolor skola nedsättas till samma belopp som dessa utgöra i statens gosslyceer.

I enlighet med Allm. Besvärskottets betänkande hafva petitionerna af tre stånd afböjts och frågan sålunda *förfallit*.

6. Angående ogift kvinnas myndighet

väcktes i *Borgareståndet* af herr R. Elving och i *Bondeståndet* af herr Herckman motionsförslag. Förslaget lyder: »mö hafve, sedan hon 15 år gammal är, makt att råda öfver det hon sjelf förvärfva kan, vid 21 års ålder äge hon allt sitt gods förestå och vara fullmyndig. Vill hon dock heldre förmyndarevård njuta, äge rätten på hennes begäran derom förordna och sådant vederbörligen kungöra».

Petitionerna remitterades till *Laguskottet*, som i sitt betänkande föreslår: *att förestående författningsförslag ej måtte till någon åtgärd ifrån Ständernas sida föranleda*.

R. o. A., *Presteståndet* och *Bondeståndet* (med 40 röster mot 12) antogo laguskottets afstyrkande betänkande.

Borgareståndet åter antog herr Rönnbäcks reservation enligt hvilken ogift kvinna efter 15 års ålder får råda öfver, hvad hon sjelf förvärfvat, och vid fyllda 21 år öfver all sin egendom. Vill hon dock heldre stå under förmyndarevård, så medgifves äfven detta henne.

Vid sådan utgång då tre stånd stå emot ett har *motionen fallit*.

7. Gift kvinnas eganderätt.

I anledning af de vid landtdagen 1885 väckta petitionsmemorialen angående gift kvinnas eganderätt beslöto då Ständerna hos Re-

geringen petitionera, att Regeringen täcktes låta uppgöra och förelägga Ständerna förslag till lagförändringar i denna fråga, och blefvo Ständerna vid 1888 års landtdag förelagda en Kejsarlig proposition angående *makars för- mögeuhetsförhållanden*. — Propositionen remitterades till *Lagutskottet*.

Med större eller mindre ändringar godkändes dels propositionen, dels Lagutskottets betänkande af samliga stånd och blef sålunda *sammanjemkningsförslag* nödvändigt.

Detta sammanjemkningsförslag blef af:

R. o. A., Borgareståndet och *Preteståndet* (med 17 röster mot 15) antaget.

Bondeståndet åter beslöt med 34 röster mot 18 att förkasta sammanjemkningsförslaget.

Lagenlig ständerpluralitet har sålunda likväl vunnits för en petition om:

att hustru råde öfver hvad hon genom eget arbete kan förvärfa. Genom äktenskapsförord må kunna tilläggas makt att råda öfver sitt enskilda fasta och lösa gods och gälle det förord äfven egendomens afkomst.

Är hustruns arbetsförtjenst eller afkomst af enskildt gods hvaröfver hon råder i annan egendom förvandlad, varde ock den af hustru förvaltad.

Hustrun eger söka och svara då saken angår egendom hvaröfver hon råder.

8. Angående gift kvinnas rätt att idka näring.

Vid Landtdagen 1885 inlemnades en petition om ändring af § 2 i näringslagen så att i fall, då mannens målsmanskap måste betraktas hvilande, hustrun tillerkändes rätt idka näring i det omfång bemälda § 2 omförmäler. Detta föranledde till en ständerpetition och vid 1888 års landtdag förelades Ständerna en proposition om *ändring af § 3 i näringslagen*. — Denna proposition remitterades till *Lagutskottet*.

Denna proposition för hvilken laglig ständerpluralitet föreligger, har i enlighet med Lagutskottets förslag godkänts och »berättigas hustru, om hennes man är afvita eller stald under hustruns förmyndareskap, eller om han förlupit eller annorledes öfvergifvit hustrun, eller om mannen utstår för längre tid än ett år ådömdt fångelsestraff, eller om makarne äro lagligen skilde eller hu-

strun vunnit boskildnad, att oberoende af mannens samtycke idka näring i det omfång som § 2 i näringslagen omförmäler.»

Det nordiska kvinnosaks-mötet i Köpenhamn

den 14, 15 och 16 Juli 1888.

Fredags afton, den 13 Juli, hölls i Studentensamfundets festligt smyckade sal ett förberedande möte, hvilket öppnades med, att fru *Johanna Meyer* helsade gästerna från Norge, Sverge och Finland välkomna, och att fru *Mathilde Bajer* tackade dem för, att de kommit. Fru Bajer meddelade äfven, hvilka föreningar mötet representerade.

Utom »Kvindelig Fremskridsforening», voro dessa:

Dansk Kvindesamfund, Köpenhamn;

De kvinnliga sackföreningarne, Köpenhamn;

Föreningen mot den reglementerade prostitutionen, Köpenhamn;

Good Templarforeningen, Köpenhamn;

Norsk Kvindesagsforening, Kristiania;

Frederika-Bremer-Förbundet, Stockholm;

Göteborgs Kvinnoförening;

Good Templar föreningen, Stockholm;

Finsk Kvinnoförening, Helsingfors;

Den internationala freds- och frihetsligan, Genf.

Hr kand. *Trier* höll ett föredrag om kvinnans förhållande till universitetet och studentlifvet. Med afseende på det förstnämndas tre uppgifter: vetenskapens växt, allmänbildningens utbredande och embetsståndets utbildning, ansåg han, att kvinnan skulle komma att utgöra ett godt tillskott. För vetenskapen genom hennes verklighetssinne, hennes iakttagelseförmåga af detaljer. För allmänbildningen genom hennes förmåga att åskådliggöra. För embetsverksamheten genom hennes blick för personligheter och hennes omsorgsfullhet. Det var således icke blott som ökad arbetskraft, kvinnan skulle göra sin insats, utan

som en *ny* och *säregen* arbetskraft, hvarigenom samhällsfrågorna finge en mera allsidig och sympatiskt behandling. Hvad studentlivet vidkom, skulle det bli rikhaltigare, genom det karaktäristiska, det egendomliga i en utvecklad kvinnosjäl och ej derigenom, att det skulle alstra kvinliga upplagor af manliga studenter.

Fru *Line Luplau* tog derpå till orda:

»Vi ha nyligen hållit »Stavnsbaandsfest» i Danmark, fest för bondefrigörelsen för 100 år sedan. Det var en fest, som alla i landet skulle samlas till, hettes det, och der kallades till möte i hufvudstaden för att gå med i det stora festtåget, till frihetsstoden, minnesstoden om den tidens stordåd.

När man nu såg detta mäktiga tåg, skulle man ju tro, att här i Danmark vore alla lifegenskapsband lösta. Men nej — långt derifrån! Detta tåg blef just ett talande vittnesbörd om, att sucken efter befrielse ännu ljuder i Danmark, ty många vore de män, som icke ville deltaga deri, emedan deras frihet var trålbunden. Och kvinnorna voro heller icke med. De voro medels ett maktbud uteslutna från att deltaga. »Kvinnor och barn kunna icke deltaga i festtåget,» hette det. På så sätt frade vi befrielsefest den 20 Juni!

Likasom det för 100 år sedan var en lång och bekymmerfull tillvaro förrän kronprins Frederik och hans män uttalade den stora frihetslösen, på samma sätt är det nu för kvinnan. Och den är ändå värre, hennes ställning, ty den stackars trålbundne bonden hade förslöts af herremannens piska, af att herremannen förbrukat hans tid och lifskraft, men vi kvinnor stå nu fullt vakna, med klart medvetande om den orätt, vi lida, genom att det så länge förhållits oss att lefva ett meniskovärdigt lif.

Till den omnämnda Stavnsbaandsfesten skref skalden Alfred Ibsen ett vackert poem, af hvilket jag tillåter mig att citera några strofer, alldenstund de tyckes mig passa på kvinnans förhållanden. Han skref:

»Stavnsbaand har vi nok tilbage,
Der er Baand i hundrevis,
Fattigdom og Tryk og Plage,
Dumhedes Sump og Dorskhedes Is,
Der er Fordom og Forstening,
Rester af den gamle Trold,
Der er Trang paa Tro og Mening,
Og paa Tanker er der Told.»

Ja, »Stavnsbaand har vi nok tilbage, der er Baand i hundrevis,» och skulle jag här uppräknat alla de band, hvilka binda friheten

för kvinnan, så blefve jag knappast färdig i afton. Men för att nämna några af de viktigaste, vill jag blott påminna om hustruns omyndighetstillstånd i äktenskapet, kvinnans utestängande från allt arbete i kommun och stat o. s. v., o. s. v.

»Der er Fordom og Forstening, Rester af den gamle Trold.» Ja, det gamla trollet *fördomen*, huru skola vi få honom dödad? Huru skola vi få samhället till att uppskatta oss som människor, hvilkas arbetskraft vore mödan värd att vinna? Huru skola vi få en hel del män att upphöra med att prisa sig lyckliga öfver att kvinnan står som blomman i trädgården, med sin skönhet och sin doft, och fröjdar hans öga, upphöra med att betrakta henne som en leksak, han under fritunderna sysselsätter sig med för sitt nöjes skull? Huru skola vi få en hel mängd kvinnor att förstå, att ett lif i arbete, är den största välsignelsen för en människa? Huru skola vi få en mängd kvinnor att kasta påfågelsfjädrarne med sitt bjefs och iföra sig en drägt, som, andligt taladt, passar för en allvarlig kvinna? O, att det kunde skrivas *utanpå* hvarje kvinna: »Ej blot til Lyst», och först och främst *inuti* hvarje kvinnohjerter: »Ej blot til Lyst, men till arbete och fullkomlighet», så hade vi nått ett godt stycke framåt! Genom hela kvinnorörelsen går en suck efter förlossning och frigörelse, en suck så djup och smärtefull, att den nog skall höras och smälta de hårda hjertan, som så länge ha förhållit oss vår frihet och människorätt. — Denna suck har hörts rundt i de nordiska landen, och derföre kom det hit både kvinnor och män från hela Norden, derföre, att de hade förstått denna suck. Så vill jag då bedja dem alla vara välkomna, både dem, som kommo för att höra, och dem, som kommo för att arbeta på, att sucken måtte förstummas, ja, jag vill bedja dem vara välkomna till arbetet under dessa samvarons dagar, och härtill vill jag bifoga önskan om, att detta arbete må bära rika frukter, så att vi snart kunna hålla *befrielsefest*.

Lördagen d. 14 Juli användes förmidagen till att skildra sakernas ställning i de nordiska landen. Fru *Bajer*, Kvindelig Fremskridtsforenings ordförande, öppnade kongressen. Hon hänvisade till huru skandinavien folk inom olika områden sökt samarbete. Först var det studenterna, vetenskapsmännen, hvilka kände släktenskapen både i anda och

språk, så kom skolmötena och slutligen arbetaremötena. Nu till sist möttes äfven kvinnorna. —

Första punkten på dagordningen var *Kvinnans rösträtt*. Fru *Luplan* dirigerade.

Hr *Bajer* gaf en kort öfversigt af sista vinterns förhandlingar i Folketinget om kvinnans kommunala rösträtt.

Frkn *Bjarnesen* (Isafjord) skildrade kvinnans ställning på Island. Den ogifta kvinnan är röstberättigad vid kommunala val, när hon fyllt 25 år, har ett ofläckadt rykte och betalar kommunalskatt. Likaledes har hon rösträtt vid prestval. Öfver hela Island begagna sig numera kvinnorna af sin rösträtt. Den gifta kvinnan på Island är deremot lika så omyndig som den gifta kvinnan i Danmark.

Stud. fil. frkn *Anna Bugge* (Norsk Kvindesagsforenings ordförande) lemnade en öfversigt af rösträttsfrågan i Norge. Det första, praktiska steg gjordes genom ett föredrag, frkn *Gina Krog* höll i Norsk Kvindesagsforening i Nov. 1885. Under den diskussion, som följde på föredraget, enades man om att skriva till stortingsmannen hr *Viggo Ullmann*, och bedja honom inlemna förslag till tinget om rösträtt för kvinnor. Hr *Ullmann* har nu tillsammans med 8 andra medlemmar af tinget inlagdt förslag om, att der i Grundlagens § 50 efter begynnelseorden: »Stemmeberettigede er de norske Borgere» — skall inflickas: »mænd og kvinder».

Kort efter frkn *Krogs* omtalade föredrag — i December 1885 — stiftade 10 kvinnor *Kvinnorösträttsföreningen*, som uteslutande består af kvinnor och för närvarande räknar ungefär 150 medlemmar. Denna förening har ännu icke hållit några offentliga möten. Meningen med den var i grunden att samla en fast stock, att börja det egentliga agitationsarbetet med. Hvarje medlems pligt är, att skaffa så många aktiva medlemmar som möjligt till föreningen och så många namn som möjligt under en petition, som skulle öfversändas till stortinget. Från och med i höst är det meningen att medels föredrag landet rundt, diskussion i pressen och på möten och medels samlandet af underskrifter till den omtalade petitionen, organisera en så vidt utsträckt agitation man kan för kvinnorösträtten. Den allmänna opinionen ställer sig till stor del likgiltig gentemot denna fråga. De som äro välvilligt stämnda mot kvinnofrågan i sin helhet, anse rösträtten som kvinnosaksarbetets slutsten, hvilken de följaktligen mena bör bli

liggande till allt annat på kvinnosakens program genomförts. Sjelf var frkn *Bugge* af den meningen, att rösträtten just skulle bli det verksammaste medlet till att uppnå andra fördelar — och till att behålla, hvad man uppnått.

Redaktör *Borg* (Helsingborg) redogjorde för frågans ståndpunkt i Sverige. De politiska förhållandena derstädes gjorde, att hon stod rätt långt tillbaka. Sveriges kvinnor ha kommunal rösträtt, men det betydde föga, alldenstund de äro uteslutna från skolrådet, fattigvården och stadsfullmäktige. De få försök som gjorts för att utvidga fältet för kvinnans verksamhet inom dessa områden, hade hittills icke krönts med framgång.

Frkn *Alli Trygg* (Helsingfors) meddelade, att den finska kvinnan har fullt utsträckt kommunal rösträtt och valbarhet. Hon kan inväljas i skolråd och alla komitéer, vara ordförande i alla frågor. I den stora finska samskolans skolråd suto 3 herrar och 2 damer. Frkn *Trygg* hoppades, att med tiden skulle Helsingfors få en kvinlig borgmästare.

Härmed öfvergick man till dagordningens nästa punkt: *Fredssaken som kvinnosak*.

Fru *Bajer* påpekade hurusom kvinnan som moder, som uppfostrarinna kan utså en säd, hvilken bär fredens frukt. I de länder der militarismen vinner fotfäste, der ser man också att kvinnan ifrigt arbetar med. År 1885 anskaffade 20,000 af Danmarks kvinnor 8 fästningskanoner, hvilka de skänkte landet. Som motsats härtill utsände 1886, en krets af danska kvinnor ett upprop i fredssaken, att man måste intressera sig och arbeta för densamma.

Frkn *Anna Bugge* förklarade, att i Norge fanns ingen fredsfråga. Fredssaken betraktas som en »utopi», hvilken har sin hemvist i det tusenåriga riket och icke i vår syndiga värld. Det, som skadade mest, var, att krigspolitikerna seglar under patriotismens flagga.

Löjtnant *E. Wawrinsky* anförde densamma om Sverige som frkn *Bugge* om Norge. Fredssaken låg i dvala, eller hade aldrig lefvat. Man hade i Sverige två ordlekar: »Vill du fred, så rusta dig till krig!» och »Vill du fred, så bered dig på frihet!» Den första satsen hade militarismens damer lagt sig på minnet, hvilka liksom de danska, hade utsändt ett upprop till det svenska folket om att lemna penningbidrag till fästningsverk. Uppropet var undertecknad af många af Sveriges förnämsta adelsnamn.

Man öfvergick nu till frågan: »*Nykterhets-saken som kvinnosak.*»

Affärsröreståndaren *Nielsen* upplyste, att den första nykterhetsföreningen stiftades af pastor *Eleholtz* i Vejle den 17 April 1879. Den nästa, några dagar senare af *Johan Hansen* i Randers. De båda stiftarne voro nyligen återkomna från Amerika till Danmark. Nykterhetsrörelsen, hvilken började med religiös pregel, fortsattes nu i medborgerlig anda, oafhändig af religion och politik. Rörelsen räknade nu inemot 40,000 fasta anhängare. Danmarks nykterhetsföreningar låta årligen afhålla öfver 1,000 föredrag. »*Danmarks Nykterhetsförening*» består af mellan 400 å 500 lokala föreningar, och hvarje förening afhåller årligen 3 å 4 offentliga möten, några enstaka 8 å 16, »*Köbenhavns Afholdsforening*» 40 å 45.

De 40,000 nykterhetsvännerna äro fördelade sålunda: »*Danmarks Afholdsforenings*» medlemsantal är 26—27,000, »*Good Templar*» c:a 6,000, de öfriga tillhöra antingen andra föreningar eller äro icke medlemmar af någon förening.

Löjtnant *E. Wawrinsky*: I Sverige bedrefs saken ungefär som i Danmark, men starkare än der var *Good Templar*föreningen, hvilken i Sverige räknar 60,000 medlemmar. Dess verkan var icke obetydlig. Men det oakadt stod dryckenskapen i flor. För 20 år sedan var det en skam för kvinnor att förtära spiritus. Sedermera har man nästan öfverallt sett kvinnor göra som mannen, icke så att förstå, att de dricka för mycket, nej, helt litet, ett par glas vin, en liten toddy, likör och liknande. Det hörde med till god ton, var, som man uttryckte sig, »comme il faut.» Men hur skulle det onda hämmas, då kvinnan gjorde sig till mannens medbrottsling, när det första en husmor bjöd gästen, var spiritus. Man tror i allmänhet att det är ganska oskyldigt, men sjuk- och därhusen tala ett annat språk. Talaren påpekade vidare, huru spiritusförtärandet, äfven i dess mildaste form har det skadligaste inflytande på det uppväxande släktet, från och med fostret i moderlifvet till exemplens makt under uppfostringstiden. »När emancipationen förer derhän, att kvinnan tillegnar sig alla mannens laster för att derigenom bli likställd med honom, då må vi ropa 'vakt i gevär' mot den. Emancipationen skall utrota det dåliga och framkalla nya kraf till det goda hos mannen.»

Derefter fick frkn *Lucina Hagman* (Finland, förest. för finska samskolan i Helsingfors) ordet:

»Det är icke fullt tio år sedan nykterhetsrörelsen i sin nuvarande form såsom absolut nykterhetsrörelse begynte i Finland.

Några dagar förrän jag reste från mitt hem voro landets nykterhetsföreningar samlade i Helsingfors till det sjette allmänna nykterhetsmötet. Sådana möten hållas hvarje sommar i någon af landets större städer och tjena till att sammanföra nykterhetsarbetarne från olika orter, för att diskutera och öfverlägga om, huru arbetet ändamålsenligast bör bedrivas.

Jag kom på mötet att sitta bredvid den kvinna, som hos oss är en af de första och förnämsta arbetare i nykterhets-saken. Hon berättade för mig, att då hon tillsammans med ett tiotal likatänkande grundade absoluta nykterhetsföreningen i Wasa, hon med misströstande blickar såg framtiden an. Då fick hon bud om, att ett allmänt möte i nykterhets-saken skulle hållas i Åbo den och den dagen. Hon beslöt genast att resa dit för att framlägga sina tankar om den absoluta nykterhetens nödvändighet såsom villkoret för nykterhetssträfvandets framgång, och hon reste.

En ung medicine doktor hade på vetenskaplig väg kommit till den slutsatsen, att rusdryckernas äfven måttliga användning mera skadar än gagnar människokroppen, och då han läste i tidningarna om det ofvannämnda mötet, reste han genast dit utan att säga sin familj, hvart han for.

Han hörde den ofvannämnda kvinnan, frkn *Hellman* från Wasa, tala om deras absoluta nykterhetsförening i Wasa, han hörde andra framhålla samma tankar som han om den absoluta formens nytta och nödvändighet. Han blef hänförd af hvad han hörde, ty det var hvad äfven han tänkte.

Det är denne man, doktor *Aksel Granfelt*, som sedan den tiden ledt nykterhetsrörelsen i vårt land.

Vi hafva nu nykterhetsföreningar öfver hela landet, till antalet mycket på andra hundra-det med nära 10,000 medlemmar. Af dessa föreningar bilda de allra flesta numera ett sällskap, som kallar sig *Nykterhetens vänner* och har sin central i Helsingfors.

Sällskapets ändamål är helt enkelt att få rusdryckernas försäljning inskränkt till apoteken. För att uppnå detta mål söker sällskapet först och främst att inverka på den allmänna seden derhän att få rusdryckerna ur

bruk så mycket som möjligt. Nykterhetsvännerna veta, att ingen är född drinkare, utan att det är *dryckesseden*, som skapar drinkaren, derföre vilja de hafva just *seden* bort. Derföre förbinder sig hvarje medlem uti en absolut nykterhetsförening att *icke vilja själf förtära eller bjuda åt andra rusdrycker såsom njutnings- eller näringsmedel.*

För det andra söker sällskapet att inverka på lagstiftningen för att få en absolut förbudslag emot såväl svagare som starkare rusdrycker.

Arbetet bedrifves genom *föredrag*, som alla år föranställda söfver hela landet och genom broschyrer. Äfven några större arbeten hafva utkommit, tidningsartiklar i dagbladen, samt egna tidskrifter i ämnet.

Hvad lagstiftningen beträffar hafva nykterhetsvännerna hittills vunnit, att kommunerna själfva ega bestamma öfver försäljningsstäl- lenas antal, och detta steg framåt är ingalunda litet. Detta har haft till resultat, att man i Finland under senaste året förspillt flera millioner mindre på rusdrycker än före den nya lagens tillämpning. På senaste landtdag visade sig emellertid en reaktion i den allmänna stämningen i våra riksstånd. Doktor *Granfelt*, som representerade sin adliga ätt i Ridderskapet och Adeln, stötte denna gång på ett starkare motstånd än förut, och nykterhetens vänner hafva icke stora resultat att vänta af nu avslutade landtdag.

Af nykterhetsmännen här i Danmark har jag hört, att det hufvudsakligen är från de lägre samhällslagren nykterhetsrörelsen representeras. Samma förhållande eger rum i mitt fosterland. De högre stånden, de lyckligare lottade, göra icke mycket för den. Visserligen gifva de saken sin kärlek och entusiasm, men någon aktiv del i sträfvet taga de öfverhufvud icke. Detta är icke att förstå såsom alls inga af de högre vore med; der är ett antal bildade män, som hvar på sin ort föra saken fram, studenter, filosofie kandidater, filosofie doktorer, t. o. m. framstående vetenskapsmän samt kvinnor från de högre stånden, men dessa utgöra dock en liten minoritet af sällskapet.

Icke alla kvinnor hafva fattat, att nykterhetsarbetet är tillika ett arbete för kvinnans sak, på samma gång det är ett arbete för hela nationen.

Men instinktlikt känna kvinnorna dock, att nykterhetsmännen äro deras och deras saks bästa vänner, och jag hoppas, att äfven nyk-

terhetsmännen måtte känna, att komma kvinnorna en dag med i representationen, då är rusdryckernas sista timma slagen.»

Man öfvergick nu till redogörelsen af *samundervisningen*.

Herr kand. *Trier* ansåg den vara af stor betydelse. Som stöd för sin mening uppläste hr *Trier* ett bref från en gammal skollärare, hvilken under nära nog en menniskoålder undervisat i en småstadsskola, der man alltid haft samundervisning. Han var öfvertygad om, att samundervisningen var hufvudbetin- gelsen för att sedermera kunna lefva rent.

Hr *Trier* omnämde äfven de glädjande resultat, man redan sett af samundervisningen vid högskolorna, omnämde i samband härmed *Askovs* utvidgade folkhögskola, der samundervisningen på det mest tillfredsställande sätt häfdat sin rätt.

Fru *Ragna Nielsen*, f. *Ullmann* (Norge):

»Norge är, såvidt jag vet, det land i Europa, der man kommit längst med genomförandet af samundervisning. Det är två ting, som bidragit härtill: *fattigdomen* och *landets tunna befolkning*. I allmogeskolorna på landet har derföre samundervisningen länge praktiserats, och 1885 öppnades borgarskolorna och elementarskolorna för flickor. Privatskolorna följde efter, de färre af öfvertygelse-skäl, de flesta af ekonomiska skäl. Nu är det väl så, att man bör vara glad öfver, att flickorna fått tillgång till den högre undervisningen, men man må icke tro, att deras likställighet med gossarne är fullt erkänd. I kyrkodepartementets skrifvelse af den 25 November 1885 säges, att flickors upptagande som elever endast må ega rum, då detta kan ske utan 'väsendtlig olägenhet' för undervin- gen, och endast der 'klassernas talrikhet icke lägger hinder i vägen för en en eller flera flickors upptagande.' Detta är karakteristiskt för såvidt som det likasom vid många andra tillfällen visar, hur svårt det är för de flesta män att fullt och af hjertat erkänna, att kvin- nor och flickor ha *rättighet* till samma för- delar som män och gossar.»

Frkn *Hagmann*:

»Vi stå tyvärr äfven i Finland på tvådelningssystemets område, med folkskolor, afsedda för allmogen och så kallade högre eller lärda skolor, afsedda för den s. k. bildade klassens barn. I den förstnämnda, folkskolan på landet, har undervisningen i de flesta äm- nen varit gemensam för gossar och flickor

allt sedan folkundervisningens ordnande i början af 60-talet.

Denna anordning har skett förnämligast af praktiska skäl, då i ett glest befolkadt och af otaliga insjöar genomskuret land skoldistriktens omfång är mycket vidsträckt och de ekonomiska resurserna icke ofta medgifvit flera skolors uppsättande inom samma skolområde. Och äfven der sådant skett, har man funnit lämpligast att intaga i hvardera skolan barn af båda könen.

I allmogeskolan har samuppföstran inträdt utan motsägelse från något håll. Ja, saken har försiggått, utan att allmänheten lagt märke dertill. Att allmogen själf, som bland sina likar aldrig sett annat än att gossar och flickor äro tillsammans i arbete som i lek, skulle finna anordningen naturlig, var att förutse. Mera kan man deremot förvåna sig öfver de s. k. bildades godkännande af samskolan på landet.

Jag har velat omnämna detta slag af samskolor derföre att dessa samma i icke så obetydlig grad bidragit till idéns framgång äfven i den utsträckning, hvori densamma nu söker vinna insteg i vårt land. Äfven handelsskolan och några handverksskolor äro gemensamma för begge könen.

Enligt vid senaste landtdag fattadt beslut, kommer äfven unniversitetet att nu öppnas för kvinnor.

Såsom principfråga i vidsträcktare mening väcktes samuppföstringsidén hos oss i början af detta decennium och har i rask fart ledt till realiserandet af följande privata samskoleföretag.

Hösten 1884 uppsattes i Helsingfors Svenska Läroverket för gossar och flickor. Det begynte med *tre* klasser, har nu åtta och skall fortsätta till *nio*.

Två år senare inrättade en enskild, intresserad person en annan samskola i Helsingfors, som vid nu afslutadt läsår egde 3 klasser och är ämnad att innefatta 8.

Den tredje svenska skolan, gemensam för gossar och flickor, är stationerad i Kuopio och ombildad till samskola af ett privat gosslyceum.

Vidare hafva vi i Helsingfors den Finska Samskolan, uppsatt 1886 med en klass och från och med nästa höst arbetande med tre.

Alla dessa fyra läroverk afse att leda upp till universitetet, några med 8-, andra med 9-årig undervisningskurs, hvilken till planen i hufvudsak närma sig reallyceernas.

Dessa läroverk hafva också det gemen-

samt, att de uppkommit och underhållas helt och hålles af medborgares och medborgarinors intresse och den enskilda företagsamheten. Statsstyrelsens roll har ända till senaste tid varit blott åskådarens, som med misstänksamma eller tviflande blickar följer sakens utveckling. Detta bör dock icke förvåna någon; vi veta alla, att styrelserna i allmänhet representera icke den närvarande, utan en förgången tids åsikter och idéer, och att det icke är makten och styrelserna som gå i spetsen för eller leda reformerna. Det är först sedan en tanke visat sig nog mäktig att bryta sig bana hos ett folk, man kan hoppas, att statsmakten skall vända sin uppmärksamhet deråt och möjligen låna sitt materiella understöd åt realiserandet af densamma.

Uti vårt lands förhållanden är ett sådant understöd likväl nödvändigt för att ett läroverk skall kunna ega ekonomiskt bestånd. Statsskolorna, som underhållas med allmänna medel, hafva mycket låga elevavgifter och således kunna de privata läroverken icke heller taga höga avgifter, hvaraf följer, att inga skolor i vårt land kunna underhållas endast med skolavgifterna — allraminst nu för tiden, då allmänhetens fordringar på yttre bekvämligheter och komfort äro i jemt stigande, då ingenjörer, läkare och fackmän af olika slag måste anlitas, blott för att eleverna må sitta bekvämt i sina stolar.

Då jag talar om nödvändigheten af styrelsens materiella understöd, menar jag ingalunda, att samskoleidén dermed skulle hafva vunnit den afgörande segern, lika litet som å andra sidan saken behöfver falla derigenom att staten undandraget densamma sitt ekonomiska bistånd. Visst icke! Denna saks seger eller nederlag har mycket djupare orsaker, än så.

Från motståndets sida, der man först på senaste tid gifvit offentlighet åt sina satser, framhåller man, att yrkandet på samuppföstran blott är efterhärmaningslusta, att derföre att de hafva samskolor i Amerika, vilja vi hafva sådana här. En annan gång upprepas det gamla talet om svallyågor och dyningar från de stora kulturländerna, och att man yrkar på reformer, blott för att iakttaga ett mod, för att följa strömmen åt. Dessa påståenden innebära således intet annat än att arbetet för samuppföstran icke skulle hafva utgått från något af våra egna förhållanden framkalladt behof, utan af ytliga bevekelsegrunder.

Att tro så är en stor villfarelse. Också hafva de missräknat sig, dessa som trott sig

kunna med dylika argument kväffa den påbegynta rörelsen för samskolan.

Tanken på denna har hos oss likasom annorstädes sin grund i ett sedligt kraf, som helt enkelt utgår från befintliga missförhållanden och menniskoandens behof att gå framåt, att blifva bättre.

Den gamla skolan, separatskolan — uttrycket för den gamla tidens uppfattningar och åskådningar — separatskolan, måste ovilkorligen anses hafva sin dryga andel uti skapandet af det tillstånd af sedlig och samhällelig olikstäldhet emellan könen, som vår tid framvisar. Tiden medgifver det ej och det behöfves icke heller uti denna upplysta församling att vidröra detaljer. Jag utbeder mig blott att få nämna en enda sak. Hafva vi icke alla sett, huru detta särskiljande af könen vid uppfostran leder människorna till att icke förstå hvarandra, till att icke anse hvarandra för jemnbördiga, till att icke kunna gå ihop i arbete och intressen, någonting, som ändå är det viktigaste villkoret för lycka och utveckling. Detta, likasom allt annat, som sammanhänger med separatskolesystemet, är likaså förefintligt i Finland som annorstädes, och då man hos oss verkar för könen uppfostran i samma skolor, är det således icke för att efterhärma Amerika eller andra nationer, utan det är derföre, att man anser det nyttigt för oss sjelfva. Samarbete i skolan förer till samarbete i lifvet.

Men när vi genom samskolan vilja återinleda uppfostran i de naturliga spåren, höja teologerna ex professo sin röst och åberopa sig på Skaparen, samt vilja skrämman allmänheten från alltsammans med att säga, att Gud från begynnelsen förkastat samskolan. På ett officiell rektorsmöte sista sommaren blef samskolefrågan dryftad, och meningarne utföllo i allmänhet gynsammare för idén än man vågat hoppas, isynnerhet som man visste, att det hufvudsakligen var den gamla skolans män, som der sammanträdde. Emellertid fick man då första gången höra, att skolorna ju redan förden skull måste vara särskilda för gossar och flickor, att Gud skapat människorna i två kön. Talaren nämnde icke, om Gud hade utsträckt detta förbud äfven till folkskolorna, handelskolorna, industriskolorna, söndagsskolorna och skriftskolorna, men att det gällde alla s. k. elementarskolor och lyceer, det skulle vara gifvet.

Samma sats dök åter upp vid den nyss afslutade landtdagen, visserligen något reducerad. Der yttrades nämligen af en mycket

bekant vorden biskop, att Guds vilja vore den, att just under den tiden måste gossar och flickor vara åtskilda, då de besöka samskolan. Denna sats har naturligtvis funnit genklang i vida kretsar, men jag tror ändå icke att densamma mycket skadat samskoleidén, eller att den skulle behöfva någon vederläggning.

Deremot har diskussionen allvarligt och med framställda skäl å båda sidor rört sig om tvenne andra punkter, nämligen dessa, huruvida ungdomen skulle taga skada till sin moraliska och flickorna särskildt till sin fysiska helsa, genom att undervisas i samma skola och följa med samma lärokurser. Det är naturligtvis endast framtiden förunnadt att gifva ett svar på dessa frågor, som af båda parterna måste gillas.

Svårare blir det deremot att vinna enighet uti en tredje punkt, der de olika meningarna dikteras af en från hvarandra helt och hållet skild världsåskådning. Jag menar det påståendet af motsländarne, att förberedelseläroverken för universitetet vore till för att uppfostra tjänstemän, att kvinnorna icke skola blifva tjänstemän och att de följaktligen icke borde få njuta undervisning tillsammans med männen. Härtill hafva reformens målsmän svarat med att påminna motsländarne om, hvad dessa samma förut sjelfva velat framhålla, det nämligen, att förberedelseläroverken till universitetet ingalunda äro till för att utbilda åt nationen tjänstemän, för att tjena byråkratin, utan för att meddela allmän medborgerlig bildning, någonting som qvinnan är berättigad till likaså väl som mannen, och hvarigenom hon tjénar nationen likasom han. Dessutom yrka vi icke heller på, — ja, önska det icke ens — att nuvarande gosslyceer i en handvändning skola omorganiserar till samskolor, utan hvad vi nu begära, är, att ett antal samskolor må underhållas.

Att frågan skulle blifva en landtdagsfråga redan denna gång, var för öfrigt oväntadt, äfven för samskolevännerna. Det hände sig nämligen, att allmänna besvärskottet uti sitt till ständerna inlemnade allmänna skolbetänkande, hade en kläm, der det föreslår, att ständerna ville petitionera derom, att äfven flickor finge intagas uti två- och fyrtklassiga elementarskolor i sådana städer, 1:o der det icke finnes flickskolor och för 2:o) derom, att kejsarliga kungörelsen af 1884, som angår subvention åt privatskolor, måtte ändras derhän, att äfven samskolorna kunde komma i åtnjutande af statsbidrag.

När betänkandet blef känt, väckte denna

kläm stort uppseende på alla håll, och saken diskuterades ifrigt man och man emellan, länge och väl, innan betänkandet upptogs till behandling i stånden. Till en början intogos många samskolevänner af oro, emedan de på förhand anade den ogynsamma utgången. Skulle saken gå igenom, ja, då vore mycket vunnit, men skulle den falla, fruktade man, att regeringen möjligtvis deraf skulle taga stöd för afslag af allt statsbidrag för samskola under nästa treårsperiod. Emellertid har vår senat i de senaste dagarne bifallit en begäran rörande en af samskolorna i hufvudstaden och beviljat ett byggnadslån på goda vilkor åt en annan; två åtgärder, som väckt glädje och tillfredsställelse hos hvarje vän af reformen.

Såsom man fruktat föll frågan emellertid igenom vid landtdagen, tack vare vårt fykkammarsystem. Den behandlades först i Borgareståndet och klämman godkändes der enhälligt. Lika lyckligt gick det i Ridderskapet och Adeln, der den segrade med 42 röster mot 10 och der varmt försvarades af flere talare, bland andra af tvenne af vårt lands förnämste läkare, professorerna *Pippingskjöld* och friherre af *Schulten* samt universitetets rektor, filosofie professorn *Rein*.

Presteståndet kände man för väl, för att icke veta att förslaget der skulle förkastas, såsom också skedde efter liflig debatt, der den ene af representanterna för universitetet, professorn friherre *Palmén*, i ett sakrikt andragande modigt förde samskolans talan. Han visste mycket väl, att han skulle förlora, men derpå tänker en man icke, när han vill föra fram en rättvis och god sak.

Nu låg afgörandet i bondeståndets händer, men innan frågan kom upp der, uppstod en ifrig polemik i saken i vårt lands mest spridda tidning, *Uosi Suometar*. Motståndet fördes i en mycket afgjord ton, och den sista trumfen (mycket mystisk), att det vore farligt för ungdom af olika kön att sveltas på samma skolbänk, spelades ut.

Att förslaget sedermera förföll i bondeståndet, tror jag likväl icke härlöt från detta argument, utan deraf, att frågan var för litet förberedd för att gå igenom. Varmt försvar saknade samskolesaken dock ingalunda heller i detta stånd, bland andra försvarades den af folkskalden *Päivärinta*.

Ehuru frågan således i denna form och för denna gång förfallit, måste man anse den sammans ställning i princip icke så ogynsam. Dermed menar jag ej, att motståndet skulle

vara öfvervunnet, men detta motstånd ligger icke numera så mycket i diskussionen, i den allmänna meningen, angående sjelfva tanken. Jag tror, att äfven de män hos oss, hvilka nu mest arbeta emot, äro färdiga att låta reformen hafva sin gång, när de se, att den verkligen kan genomföras. Det finska folket är i det hela taget icke något så konservativt folk. En af våra gamla stormän, sjelf radikal motståndare till samuppostran, har förundrad frågat, hvarföre just vårt lilla aflägsna land skulle vara med och upptaga nya ideer, när de stora kulturländerna icke vilja veta af dem. Denne man glömde, att hans folk är ett ungt folk, som har den unges begär att arbeta sig framåt och eger den unges mod att upptaga nya medel till sin utveckling.

Men samuppostringsidén har vunnit seger först då, när den arbetat sig igenom motståndet, igenom svårigheterna. Icke det motstånd, som uttalar sig i diskussionen om principen, ty som jag redan sade, är detta motstånd icke nu mera hos oss så farligt. Nej, jag menar det motstånd, de svårigheter, som under idéns förverkligande möta oss i form af under föregående bildningsskeden upptagna åskådningar och vanor uti sätt och seder. Dessa svårigheter, de möta oss hvarje dag i skolan, såväl hos oss fullvuxna som hos eleverna. Men vi må blott icke tro, att idén är oriktig eller svag, derföre att vi mötas af motigheter på vägen. Om vi uti förverkligandet misslyckas i någon del, skola vi icke fälla modet för det, utan taga uti på nytt och göra arbetet bättre.»

(Forts.)

Den kvindelige Ære.

Et Indlæg i Kjönsspørgsmaalet.

Af Agnes L.

Det er eiendommeligt at se, hvor dybe Rødder enkelte gamle Fordomme have slaaet i Menneskenes Hjerter. Selvfølgelig, der i visse Retninger ere yderst frisdede, ja radikale, kunne i andre Retninger kappes i Fordomsfuldhed med den mest bornerte gamle Stiftsdame. Især er det de Kvinderne, der med en til Idiotisme grændsende Stivsindethed, hænge ved nogle fra Arildstid overleverede Idéer, uden nogensinde at gjøre sig Rede for, hvorledes disse Idéer i sin Tid ere opstaaede, hvad der den Gang kan have motiveret dem og hvad der nu gjør dem forældede og latterlige.

Saadan gaar det for Exempel med Begrebet »Ære», naar det anvendes om en Kvinde. Naar jeg undtager den lille oplyste Kvindeslok, som de sidste ti Aar har samlet sig langsomt, men sikkert om Frihedens og Fremskridtets Banner, saa ville baade Højrekvinder, Venstrekvinder og Socialistkvinder være enige om at stemple den af deres Medsøstre, som har tilladt sig at have en Kjærlighedsforbindelse udenfor Ægteskabet som »vanærel», selv om Forbindelsen var grundet paa den varmeste og reneste Følelse og selv, om ydre Forhold forhindrede de to i at kunne ægte hinanden. — Ligesom Middelalderens Prelater dekreterede, at udenfor den bestaaende Statskirke var der ingen Frelse, saaledes dekretede disse Kvinder: Kun i Ægteskabet kan man elske med Ære, udenfor Ægteskabet er al Kjærlighed kun Vanære og Griseri.

At tænke sig at Ordet Ære, som for Manden indbefatter de højeste og ædleste Begreber, den superlative Dyd og Fortjeneste, det skulde for Kvinden ret og slet betyde kjønslig Afholdenhed. — Have de ærede Damer da aldrig betænkt og kunne de ikke indse, hvor nedværdigende det er for Kvinden, at gjøre hendes individuelle Værd udelukkende afhængigt af hendes Forhold til Manden. Det er jo at nægte hende al Personlighed og vedblivende gjøre hende til Mandens Appendix. Og have Damerne nogensinde tænkt sig, hvorfra denne Opfatning stammer? Nej! De have simpelthen med stor Pathos og Ostentation efterplappret, hvad Mödrene og Bedstemödrene

have lært dem, uden nogensinde at gjøre sig den Ulejlighed, at motivere sine Paastande. Men lad os se lidt nøjere hen til Oprindelsen af Begrebet. Denne Oprindelse er gammel og stammer fra Österlandet, hvor Kvinden, umyndig og ringeagtet, kjøbtes og solgtes som en Vare. Et saadant Væsen, som manglede baade Intelligens og Individualitet, kunde naturligvis ikke have andet Værd end det rent kjønslige, og derfor se vi ogsaa af Mosebøgerne, at Brudens Forældre pleiede at opbevare det Lagen, hvorpaa den unge Brud Bryllupsnatten havde hvilet, for at man af visse usvigelige Tegn derpaa, skulde kunne bevise hendes Jomfrudom, hvis Manden skulde prøve paa at reise Tvivl derom. Manden, som havde kjøbt hende, forlangte jo nemlig, at den af ham kjøbt Vare skulde være uforfalsket og svare til sit Navn, og han vilde være bleven ligesaa rasende paa Svigerforældrene og have gjort ligesaameget Vrövl med dem, hvis Varen havde været forfalsket, som en Mand nuomstunder vilde gjøre, hvis han havde kjøbt og betalt som nyt et Möblement, som han ved nærmere Eftersyn fandt være gammelt, falmet og oppoleret. — Ogsaa fra et andet Synspunkt vilde disse to være i en lignende Situation. Den af Möbelhandleren bedragne Mand vilde genere sig for Venner og Bekjendte, fordi hans Möbler ikke var nye, og ligeledes vilde i Oldtiden den bedragne Ægteemand have anset sig fornærmet og forurettet, hvis hans Venner og Bekjendte havde faaet Nys om, at Hustruen, det fornemste Möbel i hans Hus, ikke var »ny». Denne Opfatning har forresten holdt sig lige indtil vore Dage og har først i den aller sidste Tid begyndt at modificeres.

Tiden henrandt. — I Aarhundredernes Løb blev Kvindens Stilling noget forbedret. Umyndig var hun vel endnu, men betragtedes dog ikke længere som en ret og slet Vare. Saa kom Riddertiden med dens falske og intetsigende Kvindeforgudelse, falsk og intetsigende, thi den tilkjendte hende ingen menneskelige Rettigheder. I Handling var den vedvarende brutal mod hende, medens den samtidig i Ord og glødende Digte gjorde hende til ett overnaturligt Væsen. Paa dette Tidspunkt, da Ordet »Ære» stadig svævede paa Mændenes Læber, begyndte man for første Gang at anvende dette Udtryk ogsaa om Kvinden. Hidtil havde hun været altfor underkuet til at Nogen skulde falde paa at sætte et sligt Begreb i Forbindelse med hende. Om en Træl eller Umyndig bruger man ikke saadanne store Ord.

Men nu var det en eller anden Riddersmand, der, for at vise sin Ærbødighed for det saa kaldte smukke Kjøn, for første Gang satte dette Ord i Forbindelse med hende. — Indrømmelsen var dog ej saa stor, da det udelukkende var af hendes Forhold til Manden, at hendes saakaldte Ære gjordes afhængig. Manden satte sin Ære i Tapperhed, Sanddruhed og Ædelmod. Kvinden skulde kun sætte sin Ære i at bevare sig »ren«, det vil sige kjønsligt afholdende indtil sin Bryllupsdag. Hele Forskjellen mellem denne Kvinde og Orientens, var egentlig kun den, at Ansvaret for hendes Renhed i Orienten mere paahvilede Brudens Forældre, i Occidenten Bruden selv. Skammen og Skandalen blev omtrent densamme, og Straffen var, om end paa Grund af Civilisationens Fremskridt noget mindre haard end i Orienten, dog endnu meget stræng. Saaledes se vi her i Danmark, at en Fader endnu paa et saa sent Tidspunkt som Slutningen af det sextende Aarhundrede, havde Magt og Myndighed til at indespærre sin Datter paa sin Borg og gennem Aaringer holde hende i strengt Fangenskab, fordi hun havde faaet et saakaldet »uægte« Barn.

Nu ere vi gudskelov komne saa vidt, at Familien ikke har nogen *juridisk* Myndighed over en Kvinde, fordi hun forser sig. De kunne hverken tage hendes Barn fra hende, eller indespærre hende. En af Fordommens stygge Ringmure er altsaa falden. Det gjælder nu for os, Kvinder og Mænd af den frisdinede Legion, den røde Legion, att løbe Storm ogsaa mod den inderste Ringmur, den solideste, den saakaldte moralske, men som hellere burde hedde den hyklerske. Dens Forsvarere ere nærmest nogle gulbege, arrige, ondskafulde, bigotte Kjællinger af begge Kjøn, som vi vel sagtens maa kunne faa Bugt med, naar vi kun for Alvor ville. Og vi *maa* ville det for Alvor, naar vi betænke al den Elendighed, som denne raadne Fordom bringer over Menneskeheden i Form af Barnemod, Selvmord, Fosterfordrivelse og forspildte Existenser. — Vi maa forlange Lighed for Kvinden paa det kjønslige Omraade. Netop nuomstunder, da hun mer end før færdes ude i Livet, er det ogsaa i endnu højere Grad end før nødvendigt, at den kjønslige Ligeberettigelse gennemføres saa, at ikke hendes Liv bliver forspildt, fordi hun har fulgt Naturens Røst. — Hertil maa jeg dog føie en Bemærkning. Den kjønslige Ligeberettigelse, hvor korrekt den end er i ethisk Henseende, kan dog under de nu-

værende sociale Forhold ikke gennemføres i Ægteskabet. I dette vil og maa, saalænge den nuværende sociale Orden bestaar, en Hustrus Feiltrin altid bedømmes strængere end en Mands, eftersom Mandens Feiltrin, hvormegen Sorg det end iøvrigt kan volde Ægtefællen, dog ikke bringer uberettigede Medlemmer ind i den fælles Husholdning, saadan som Tilfældet let kan blive, naar Hustruen forser sig. Først naar Matriarkatet engang afløser Patriarkatet, saa at Börnene komme til at bære Moderens Navn og hun af Staten eller Kommunen modtager en aarlig Sum for deres Underhold, først da kan den absolute kjønslige Ligeberettigelse aldeles gennemføres, men denne Periode ligger endnu saa fjern, at vi foreløbig ikke behøve at bekymre os derom, men kun stræbe efter at gennemføre Ligeberettigelsen for de Ugiftes Vedkommende.

Man maa for Resten ikke tro, at en saadan Ligeberettigelse ene og alene vil være til Fordel for Kvinden. Nej, den vil sandelig ogsaa blive til Fordel for Manden, thi den nuværende forkeerte Betragtningssmaa af Kjærlighedsforholdet har indvirket meget uheldigt paa Mandens Opfatning, og som Følge deraf paa hans hele Liv. — De Kvinder, som af Kjærlighed begaa et saakaldet Feiltrin og komme i Ulykke, ere som Regel de mest troskyldige og godhjertede. En mere kold og egoistisk Kvinde skal nok forstaa at undgaa Snarerne og ved beregnet Kulde ophidse Mandens Liden-skab, saa at han tilbyder hende Ægteskab, uden at egentlig have den Kjærlighed for hende, som er nødvendig ved en livsvarig Forening. Det er nemlig bleven indprentet ham fra Ungdommen af, at den Kvinde, som »falder for ham,« hende har han Ret til at se ned paa, medens derimod den Kvinde, som kan modstaa ham, fortjener hans fulde Højagtelse, og paa Grundlag af denne Anskuelse støder han maaske bort fra sig et hengivent, trofast Væsen, hans Barns Moder, for at ægte et koldt Marmorbillede, som gifter sig for at blive forsørget og slippe for at arbeide. Jeg har engang kjendt en saadan Kvinde, der, efter at være bleven gift, roste sig af at hendes Mand ofta sagde til hende: »ja, du var saamænd aldrig bleven min Kone, naar du ikke havde været saa tilbageholdende.« Det fandt hun smigrende, denne Kvinde, skjøndt det jo paa godt, bredt Dansk betød: »ja havde jeg kunnet forføre dig, saa havde jeg foretrukket

det, men da jeg ikke kunde naa mit Maal for billigere Kjøb, saa ægtede jeg dig.» Jeg synes nu ikke den Ytring burde være videre behagelig for en Hustru at høre. Et Ægteskab bör begrundes i andet end sandselig Lidenskab, og er der ikke andet Grundlag at bygge paa, burde Kvinden, hvis hun var høj-sindet og rettænkende, hellere trække sig tilbage fra ham end ophidse ham til en livsvarig Forbindelse, som *maa* blive ulykkelig. Jeg skjønner ikke, at en saadan intrigant Kvinde staar meget højere i ethisk Henseende end en Skjøge. Begge slaa de Kapital ud af Kjærligheden, saa Forskjellen mellem dem bliver egentlig kun densamme, som eksisterer mellem en Grosserer og en Detailhandler. Det stakkels offentlige Fruentimmer maa ligesom Detailhandleren møjsommelig puge sammen Skilling efter Skilling, medens den andre ligesom Grossererer med et Slag gjør en glimrende Forretning.

Naar Manden kommer saa vidt, at han kan afkaste de nuværende Fordommes Aag, vil altsaa meget være vundet ogsaa for ham. De to Kjøn ere af Naturen saa afhængige af hinanden, at en Uretfærdighed, som tilføjes det ene Kjøn, altid indirekte vil hævne sig paa det Andet. De to Kjøn trænge til hinanden ogsaa for at naa den høieste aandelige Udvikling, den Udvikling, som vor Tids store og mægtige aandelige Bevægelse paa ethvert Omraade bebuder, men for at kunne naa den, er det absolut nødvendigt, at de ikke betragte hinanden som to fjendtlige Magter, saasom det nu til Dels er Tilfældet, idet Kvinderne paa Grund af Fordommenes Uretfærdighed for en stor Del betragte Mændene som en Slags Ulve, som de i deres Egenskab af Faar bör undgaa, og Mændene paa deres Side betragte Kvinderne som et Bytte, hvilket det er dem en behagelig Adspredelse at jage efter. — Nej, de to Kjøn maa lære at respektere hinanden, at indrømme hinanden Retfærdighed, ei blot overfor Lovens Domstol, men ogsaa overfor Opinionens; først da kan der i Sandhed være Tale om saavel Mandens som Kvindens sande *Emancipation*.

Literatur.

»La morale progressive» heter en ny tidskrift, som utgifves i *Genf*. Kända kvinnor och män från England, Frankrike, Belgien och Italien äro dess utgifvare och medarbetare. Tidskriftens program lyder sålunda:

»I våra dagar väcker allt som rör kvinnofrågan i hög grad allmänhetens uppmärksamhet. Betydelsefulla reformer äro redan genomförda i flera länder, förträffliga bidrag ha lemnats till frågans lösning.

Men enligt vår mening har hittills den egentliga hufvudfrågan för litet tagits under behandling.

Nästan all den orättvisa, kvinnorna beklaga sig öfver, har sin rot i, att könsförhållandena utslutande anordnats i — som man trodde — mannens intresse.

Huru skola dessa förhållanden ordnas och hvilka sociala konsekvenser skola uppstå, när det skall tagas samma hänsyn till både mannens och kvinnans intressen?

Detta är hufvudproblemet. Efter vår mening är det detta, som först må lösas, sedan skola alla svårigheter reda ut sig af sig själva.

På detta område kan man finna stoff till studier, hvilka äro af det största intresse, och hvilka kunna blifva till gagn för utvecklingen. Hittills hafva arbeten af denna beskaffenhet med svårighet kunnat finna sin publik. De — för öfrigt mycket nyttiga — tidskrifter, hvilka arbeta för kvinnornas intressen, ha begränsat sin verksamhet till att väsendtligen omfatta deras borgerliga och politiska rättigheter.

Vi tro derföre att utgifvandet af en tidskrift som »Revue de morale progressive», är på sin plats. Det område, som föreligger oss, är ofantligt, men det är vår afsigt att taga upp det ena spörsmålet efter det andra, för att så småningom kunna nå fram till lösningen deraf.

Det ämne vi först skola taga under behandling, är prostitutionen; redan i flera år har ju denna sak sysselsatt allmänheten.

Statens ingripande på detta område medels sedlighetspolisen eller liknande anordningar, är ett system, som icke med rättvisa kan bestå. I England och ett par andra länder, har det också fått sin dom, och det skall snart falla i flera andra länder.

Vi vilja med all kraft arbeta på att få denna reform allmänt genomförd. På denna punkt är vår ställning gifven.

Fakta ha visat oss, att der är ett sammanhang mellan det omoraliska af institutionen och de dåliga hygieniska resultatet. Ett dylikt undantagssystem är dessutom i och för sig afskyvärdt, och man arbetar förgäfvets, om man vill åstadkomma allmän säkerhet genom att ställa en grupp menniskor utanför lagen och utanför det borgerliga samhället.

Men då vi vilja upphäfvandet af det nu rådande systemet, då är det för att höja, för att frigöra kvinnan, icke för att låta henne underkastas nya, vilkorliga förordningar. För att angripa det onda, måste man taga dess orsaker med i räkningen.

Vi se tydligt, att de sociala företeelserna äro af en mycket invecklad natur; det kan således icke vara något tvifvel om, att prostitutionen förgrenar sig till alla sidor och på alla håll berör kvinnofrågan. Genom att grundligt studera prostitutionen, kommer man till att föra sonden genom hela samhället.

Det är också vår afsigt att sysselsätta oss med alla andra frågor, hvilka angå kvinnan, i synnerhet sådana, hvilka sammanstöta med mannens intressen, såsom äktenskap, familj, föräldraförhållande, barnens rätt, uppfostran o. s. v.

Vi vilja icke längre betrakta alla dessa förhållanden från männens synpunkt, utan från rättvisans synpunkt.

Vi vilja anställa undersökningar på de mest olika områden: på rättsvetenskapens, på lagskipningens, på de sociala och ekonomiska vetenskapernas, på den offentliga hygienens, på moralens och historiens.

Man ser således, att vårt program är mycket omfattande, och vår tidskrift skall också stå öppen för olika meningar. Vi öfverlemnna åt våra medarbetare full frihet och fullt ansvar.

Vi önska att få de frågor, hvilka ännu icke äro lösta, fritt diskuterade på vetenskaplig grund. Vi representera icke någon ensidig tendens och vi hänvända oss till alla, som söka sanningen. Som medarbetare ha vi tillförsäkrat oss personer, hvilka representera olika åskådningar, men ett äro de alla eniga om att söka: *rättoisa*, och för att nå detta mål, mena de det vara nödvändigt att åsidosätta fördomar och obevisade påståenden. De äro berömda specialister, och de skola gifva oss frukterna af sitt arbete och sina erfarenheter. De skola samla fakta och siffror och skola icke försumma något, som tillfredsställande kan belysa ett ämne, som man är allt för rädd för att gifva sig af med.

Vår tidskrift hänvänder sig icke blott till lagstiftare, läkare, embetsförvaltare, den hänvänder sig till alla.

Det är nödvändigt att alla och kvinnorna i synnerhet börja undersöka dessa problem och ömtåliga ämnen. Vi lefva i en tid, då reformer måste ske genom den allmänna opinionen, men den allmänna opinionen måste upplysas af vetenskapen.»

När och Fjerran.

Sverige.

Sitt första föredrag i kvinnofrågan höll frkn *Emilie Rathou* den 4 Sept. i *Eslöf* (Skåne) inför en lifligt intresserad åhörarekrets af omkring 300 personer.

»Eslöfs tidning» omnämner föredraget med stor sympathi och anser, att kvinnofrågan uti frkn R. fått en varm och kraftig förkämpe. Såsom summan af sitt anförande framhöll frkn R. de frigjorda kvinnornas fordringar på samhället:

1:o att kvinnan måtte få intaga en värdigare ställning i äktenskapet och vardä fullt likställig med mannen äfven i afseende på besittandet af egendom m. m.

2:o att kvinnan må erhålla kommunal och politisk rösträtt samt valbarhet lika med mannen och

3:o fritt val af lefnadsbana; eller korteligen: full likställighet med mannen i *alla* afseenden och utan något som helst undantag. Dessa fordringar vore visserligen »radikala», men tal. hoppades, att de inom ett 50:tal, kanske blott ett 30:tal, år skola vara allmänt erkända såsom berättigade och äfven *tillfredsställda*.

Sitt andra föredrag i kvinnofrågan höll frkn *Rathou* den 23 sislidne Sept. i *Halmstad*, der man äfvenledes tycktes omfatta ämnet med synbart intresse.

Frkn R.s afsigt är att fortfarande hålla föredrag i kvinnofrågan på olika orter i Sverige, för att derigenom väcka kvinnorna till att lifaktigt deltaga i deras köns frigörelse.

Som bekant verkar frkn R. äfven i nykterhetens tjenst. Engagerad af Good Templarorden, har hon genomest Sverige och under ett års tid hållit omkring 300 föredrag i nykterhetsfrågan.

På kvinnokongressen i Köpenhamn denna sommar, gjorde hon det inledande föredraget, då nämnda fråga togs under behandling.

Frkn R. är den svenska Good Templarordens enda kvinliga föredragshållare.

Finland.

Nu mera kunna kvinnor vinna fast anställning vid tullverket i Finland. Vid tullkammaren i Åbo har nämligen en fröken E. J. Balme erhållit ordinarie anställning med lön å stat samt rättighet till pension, då hon tar afsked.

Danmark.

En ny kvinnotidskrift. »Kvindelig Fremskridtsforening» i Köpenhamn har från och med den 14 Juli detta år börjat utgifva en tidskrift, *Heed Vi Vil*, hvilken utom kvinnofrågan äfven satt fredsfrågan och arbetarefrågan på sitt program.

»Hvad vi vil» redigeras af fru *Johanne Meyer*, utkommer två gånger i månaden och söker förnämligast att nå ned till arbetsklassens och landbefolkningens kvinnor. Tills dato är af dess innehåll följande artiklar särskildt att beakta: *Børnernes Ret* og *vore Nationaløkonomer* af *Johanne Meyer*, och svar härpå: »*Børnernes Ret*», af J. J. Lachmann.

Den nya målareakademien, som den danska regeringen upprättat för kvinnor, trädde i verksamhet den 1 Oktober.

Som lärare äro målaren *Viggo Johansen* och skulptören, professor *Saabye* anställda. Lokal är det Klassenska fideikommissets egendom i Amaliegade.

Ett kvinligt fackföreningsmöte anordnades söndagen den 22 Juli i Köpenhamn, efter kvinnokongressen och på anmodan af flera dess olika

representanter. Af de främmande kvinnorna delto i diskussionen frkn *Alli Trygg* och frkn *Hagman* från Finland. Från Sverige fru *Breinholm-Åkermark*. Från Danmark, ordförandena för de respektive fackföreningarna, ordföranden i Kvindeliga Fremskridtsforening m. fl. Från Norge var ingen närvarande.

Dagens fråga var: *Skulle ett samarbete med de nordiska landen gagna den kvinnliga fackföreningsaken?* Af diskussionen framgick, att man ansåg organisation af kvinnliga fackföreningar som en nödvändighet, att kvinnorna borde få bättre yrkesutbildning, att barnarbete borde förbjudas, att verkstäder i alla yrken borde upprättas för kvinnor, och att en arbetsskyddslag med särskildt afseende på lärlingeförhållandet, borde stiftas.

Från finska sidan anmärktes, att förrän kvinnorna få en bättre yrkesutbildning och sjelfva som fackmän bli arbetsgifvare, kunna löneförhållandena ej förbättras.

Det märktes tydligt, att de finska kvinnorna voro de, som bäst satt sig in i arbetarnes förhållanden.

Diskussionen var liflig. Sjelf ansåg sig den danska arbetskvinnan ha vunnit fastare fotfäste genom de erfarenheter kvinnokongressen gifvit henne och hon kände, att hon numera icke längre stod ensam.

Amerika.

1181 unga kvinnor hafva under sista året besökt gratis-aftonskolorna i Newyork. Läroämnenä voro: stenografi, kaligrafi, bokhålleri, handelsräkning, handelskunskap, handarbete, modellering, negativ retouchering, fysik, musik och klädsömnad.

Samuel Fallows, biskop i den reformerta kyrkan i Chicago, har i en nyss hällen predikan förklarat sig för kvinnors prestvigning.

Harriet Beecher Stowes »Onkel Toms stuga» reproduceras för närvarande af en ny brasiliansk tidning, som arbetar på att väcka den allmänna medkänslan för slafvarne. Som ett medel att klara det allmänna omdömet i frågan, använder tidningen nämnda arbete af mrs Stowe, hvilket — som bekant — då det först utkom, väckte stor anklang och i betydlig mån bidrog till slafveriets bekrigande.

På ett gammalt kopparstick såg man följande figurer med tillfogade underskrifter:

Påfven: — Jag lär eder alla.

Kungen: — Jag regerar eder alla.

Soldaten: — Jag beskyddar eder alla.

Läkaren: — Jag botar eder alla.

Presten: — Jag beder för eder alla.

Bonden: — Jag föder eder alla.

Krögaren: — Jag vederkvicker eder alla.

Hin onde stod afbildad allra nederst, och under honom lästes:

— Akta er, att inte jag tar eder alla.

Till redaktionen insänd literatur.

Tidningar och Tidskrifter.

Ny Jord. 14-dags skrift för literatur, vetenskap och konst: Juli 1 og 2 H. Aug. 1 og 2 H. Sept. 1 og 2 H. — **The Woman's Journal** n:r 33—40. — **Nylände** n:r 15—17. — **Svensk Lärarettidning** n:r 34—39. — **Sedlighetsvännen** n:r 5. — **Vor Tid** n:r 15—18. — **Idun** n:r 34—42. — **Finsk tidskrift** H. 2—3, 25 årg. — **Hemvännen** n:r 16—20. — **Fedrahelmen** n:r 34—39. — **Sanningsökaren** n:o 9. — **Kvinden og Samfundet** n:o 9. — **För frisindet kristendom** n:o 10. — **Tidning för trädgårdsodlare** n:o 9, 10 och 11. — **Studentf. Verdandis småskrifter** n:r 1—5. — Tidskriften **Verdandi:** H. 3. — **Hvad vi vil.** Organ för kvindesag, fredssag, arbejdersag. N:r 1—5.

Böcker.

Vejledning i kvindeligt hånararbejde i skolen, med tillhörande plancher, af *Frederikke Kaas*. Alb. Cammermeyers forlag. Kria. — **Rejsehåndbog** over Norge af *Yngvar Nielsen*. Alb. Cammermeyers forlag. — **Handbok för Rust- och Rotehållare, Militärer och Indelt Manskap** af Dr. *J. A. Thürgren*. Adolf Johnsons bokförlagsbyrå, Stockholm. — **Som man gifter sig**, novelle af *Fru Elisabeth Gyldendalske* boghandelsforlag. Köbenhavn. (Anmälas i nästa häfte).

Rättelse.

Artikeln *Ernst Ahlgren*, sid. 170 spalt 1, rad 7 och 9 uppfirån står som följande: som ej.

Prenumeration på »FRAMÅT» kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, *postarcode inberäknadt*. Lösnummer: 20 öre. Annonpris: Kr. 10 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonser mottagas å »Framåts» annonsbyrå, 2:dra Långgatan 40, III, alla hvardagar kl. 5—6 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till fru *Alma Breinholm-Åkermark*.

Redaktionen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Alb. Breinholm: »Diskussion om kärlighet». — *F. G. Hauffner:* Aztekerna. — *Gungnir:* »Nio och sju signaturer». — Från finska Landtdagen 1888. — Det nordiska kvinnosaks-mötet i Köpenhamn. — *Agnes L:* Den kvindeliga Ære. (Et Indlæg i kjønsspørgsmalet). — *Literatur:* »La morale progressive». — När och Fjerran.

Distribueras af WETTERGREN & KERBER, Göteborg

GÖTEBORG.

Göteborgs Handelstidnings Aktiebolags tryckeri.
1888.